

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

N.
26

Relíquies de sant Jordi al Palau de la Generalitat de Catalunya

Petjades de sants: apunts de geografia hagiogràfica

Dossier: Relíquies de confraries i gremis

El Santuari de Consolació (Sant Joan, Mallorca) i el reliquiari de la Mare de Déu

Relíquies de sant Pere, patró de Reus

Les relíquies desaparegudes de Santa Maria del Vilosell

400 anys de la mort de sant Miquel dels Sants

75 anys de la canonització de sant Antoni Maria Claret

I molt més...

L'INTERÈS DELS RELIQUIARIS

es relíquies dels sants, les seves restes i allò que els recorda és el més important; això és una evidència de la qual no s'ha de dubtar. A més de l'afirmació anterior, es podria dir que l'embolcall també és de gran interès i fa que l'entitat celestial connecti amb la terrenal.

És en el transcurs de l'edat mitjana quan, inicialment, les relíquies quedaven incorporades i ocultes en els dipositaris de les ares dels altars i adquirien personalitat pròpia damunt dels altars o en retaules. Possiblement, tot i que les relíquies seguien amagades, les marededeus escultòriques van ser un dels primers peces en fer la funció.

Els reliquiariis –més o menys embellits, més senzills o més rics en materials–, tenen la funció d'acollir i, també, de presentar degudament les relíquies. Aquest aspecte ja es va tenir en compte en el concili IV del Laterà, l'any 1215; posteriorment, sant Carles Borromeo, el 1577, va donar indicacions de com calia guardar-les i mostrar-les.

La traça dels artesans, i més concretament dels orfebres, ha impregnat algunes produccions que van més enllà de la bellesa artística i l'aparença agradable. Moltes vegades, com passa en els mateixos territoris de parla catalana, el reliquiari esdevé indissociable de la imatge que els fidels tenen del sant del qual provenen les restes que s'hi conserven; és un aspecte habitual quan els reliquiariis tenen forma de bust com, per exemple, el de sant Eudald de Ripoll. Es podria imaginar una altra aparença del sant en vida que la que ofereix el reliquiari? Precisament, una de les primeres referències que podrien indicar l'existència d'un reliquiari amb personalitat pròpia es troba en l'inventari del tresor de Ripoll, datat de l'any 1008, i entre els elements que hi consten hi ha diverses monedes d'or destinades a cobrir el cap de sant Eudald. És així com l'art combina perfectament amb la devoció i traspasa el seu caràcter material.

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

Abril 2025

En aquest número...

- p. 3 Relíquies de sant Jordi al Palau de la Generalitat de Catalunya**
- p. 7 Petjades de sants: apunts de geografia hagiogràfica**
- p. 13 Dossier: Relíquies de confraries i gremis**
- p. 27 El Santuari de Consolació (Sant Joan, Mallorca) i el reliquiari de la Mare de Déu**
- p. 36 Relíquies de sant Pere, patró de Reus**
- p. 38 Les relíquies desaparegudes de Santa Maria del Vilosell**
- p. 41 Més relíquies de Sant Esteve de la Garriga**
- p. 44 400 anys de la mort de sant Miquel dels Sants**
- p. 49 75 anys de la canonització de sant Antoni Maria Claret**

... i molt més

Foto portada: Relíquia de sant Jordi del Palau de la Generalitat de Catalunya. Foto d'Alberto Garcia

Relíquies de sant Jordi al Palau de la Generalitat de Catalunya

RELÍQUIES DE SANT SANT JORDI

Redacció.- La figura de sant Jordi forma part indissoluble del Palau de la Generalitat de Catalunya. La seva presència esdevé molt present i es pot veure en diferents formats a dependències i espais de l'edifici. Espiritualment, forma part de la identitat que transmet aquest símbol arquitectònic de la pàtria catalana.

La figura de sant Jordi està íntimament relacionada a l'imaginari col·lectiu de l'edat mitjana i dels fets històrics vinculats a l'època especialment relacionats amb les croades a Terra Santa. La suposada intervenció del sant, en ajuda dels exèrcits cristians, va impulsar-lo com a patró de cavalleries i territoris amb protagonisme en els segles medievals. D'aquest darrer cas, es deu la vinculació amb els exèrcits de l'antiga Corona d'Aragó i la posterior associació a la Generalitat de Catalunya; la seva festivitat ja era destacada en el segle XV arreu dels Països Catalans així com la presència de relíquies que li eren atribuïdes.

Relíquies a territoris de parla catalana

La possessió de relíquies de sant Jordi va esdevenir tota una empresa de màxima importància per a membres de la dinastia catalanoaragonesa, a més de les de santa Tecla i les de santa Bàrbara.(1)

Accés a la capella de Sant Jordi al Palau de la Generalitat

La primera de les relíquies de sant Jordi obtingudes pels comtes catalans va ser un braç. Pere el Cerimoniós el va aconseguir gràcies a les gestions de la seva cosina Elionor Maria d'Aragó, casada amb Pere I de Xipre. L'any 1377, Elionor va fer-ne donació al seu familiar. Des de 1437, aquesta peça es va atorgar a la catedral de València, on estava inventariada amb la descripció següent: "A la caixa de clau petita es va trobar, entre altres, el braç de sant Jordi, encastat en plata i amb peu daurat amb quatre senyals esmaltats, dues amb les armes d'Aragó i dues amb les de Xipre i Jerusalem, i amb la figura del sant a cavall".(2)

La relíquia de sant Jordi més preuada era, sens dubte, el seu crani. El comte Martí I l'Humà es va mostrar especialment interessat en aconseguir-lo i no va estalviar esforços en fer-ho. Malauradament, la ciutat de Venècia va triomfar en aquesta notable operació i el va dipositar a l'església de l'illa de San Giorgio Maggiore.(3)

El reliquiari barroc

La sagristia de la capella de Sant Jordi del Palau de la Generalitat de Catalunya conserva, malgrat diversos trasbalsos, algunes restes atribuïdes al sant cavaller i patró de la institució.

El reliquiari major va ser obra de l'orfebre Felip Ros, realitzada a finals del segle XVI. La seva forma piramidal, feta amb argent daurat, és una producció complexa amb més de dos centenars de peces. Conté un dels fèmurs del sant i d'altres fragments ossis de difícil atribució.

RELÍQUIES DE SANT JORDI

Reliquiari major amb relíquies de sant Jordi (superior) i detall (dreta)

Relíquia obtinguda a San Giorgio Maggiore a la dècada de 1980.
Foto: ALbereto Garcia

Una relíquia més recent

La sagristia preserva una altra relíquia que es va obtenir en temps més recents. El president Quim Torra en va fer l'anotació següent: "Menys conegut és el fet que un industrial gironí jubilat, Ramon Franquesa Lloveras, va sol·licitar a la basílica de San Giorgio Maggiore, als anys vuitanta del segle passat, que regalés a Catalunya un petit fragment de la relíquia de Sant Jordi. La petició fou subscripta també per l'abat de Montserrat i per l'aleshores president del Parlament de Catalunya, Miquel Coll i Alentorn. Una delegació encapçalada pel prior de la capella del Palau de la Generalitat va recollir el tan anhelat fragment, que avui reposa també al reliquiari de la sagristia de la capella de la Generalitat".(4)

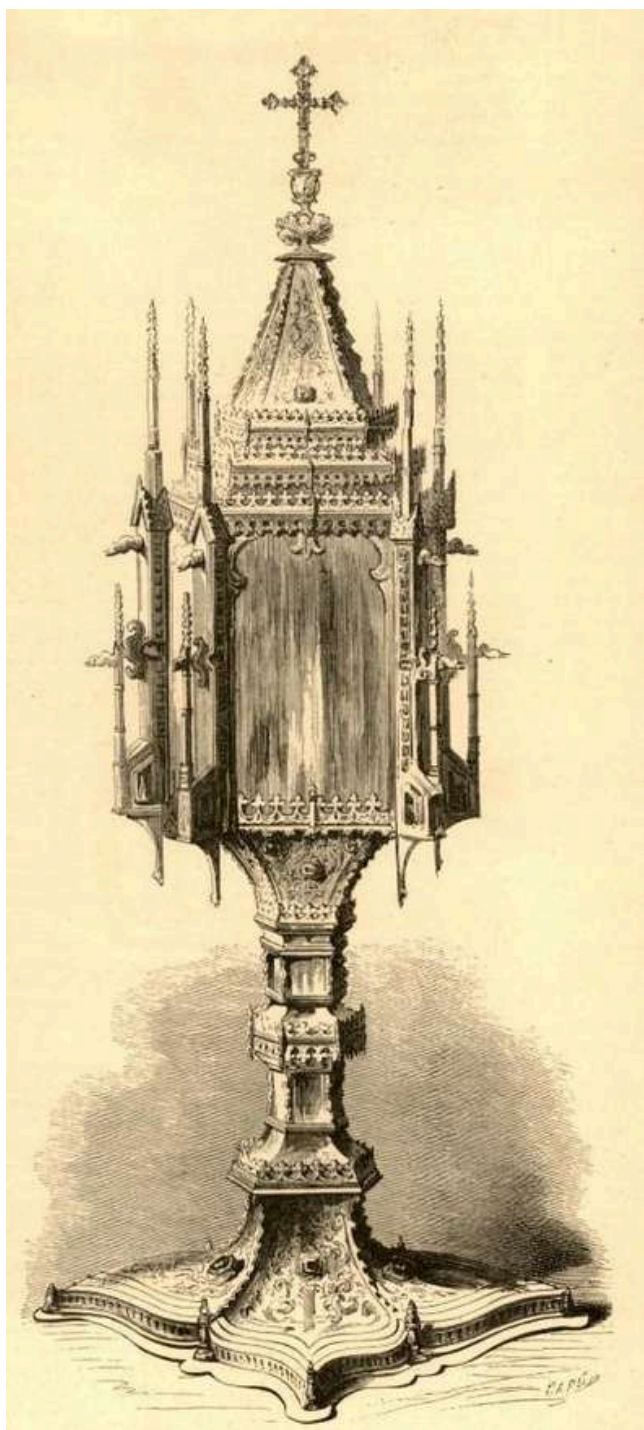

Es tracta d'una construcció vertical de considerables dimensions amb dues parts diferenciades. La base presenta la piràmide que li proporciona l'alçada i que té reminiscències d'estil gòtic. La part superior és un templet amb una projecció renaixentista.

RELÍQUIES DE SANT JORDI

Il·lustració del segle XIX i imatge actual d'un dels reliquiaris de Sant Jordi de la capella del Palau de la Generalitat

Notes:

- 1 Baydal, Vicent. "Santa Tecla, San Jorge y Santa Bárbara: Los monarcas de la Corona de Aragón a la búsqueda de reliquias en Oriente (siglos XIV-XV)", *Anaquel de Estudios Árabes* (21): 153-162 (2010), Universidad Complutense de Madrid, p. 158-159
- 2 Arciniega, Luís. "Reliquias y relicarios de la capilla real de la Corona de Aragón: su devenir entre la Ciudad y la catedral de Valencia", *Hispania Sacra*, LXXV 152, juliol-desembre 2023, p. 350
- 3 Setton, Kenneth M. *Recerca i troballa del cap de sant Jordi*. Barcelona: Proa i Aymà Editora, 1974, p. 20-26
- 4 Torra, Quim. *Sant Jordi: heroi i patró de Catalunya*. Valls: Cossetània, 2024, p. 66

Agraïxo les atencions i col·laboració d'Alberto García per fer aquest reportatge

Petjades de sants

·Apunts de geografia hagiogràfica·

PETJADES DE SANTS

Redacció.- Una accepció del mot relíquia remet al significat de 'testimoni'; en aquest sentit, quan es tracta de relíquies de sants, es pot estendre la idea fins a qualsevol aspecte que en permeti el record. Per aquest motiu, l'associació d'elements de la geografia física amb els personatges celestials, per menors que siguin, i que formen part de la toponímia i descripció del paisatge es podrien considerar un format de relíquia.

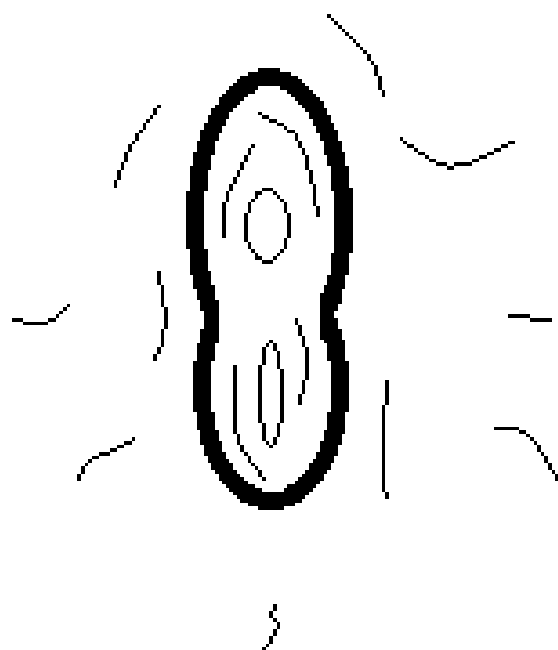
El territori català, no només aquell que forma part de la denominació de llocs, preserva una generosa quantitat de punts que l'imaginari col·lectiu popular ha associat als sants. Un exemple ben evident són les anomenades petjades que estan impreses a la pedra dels

Situació de les petjades de sant Antoni (s. A.) i de sant Martí (s. M.)

camins o en indrets significats. Alguns clots sobre la roca natural han pres la identitat de les suposades empremtes que diferents personatges canonitzats haurien deixat al seu pas pel territori.

El folklorista Joan Amades va fer un bon inventari d'aquestes marques que es trobaven en molts llocs i en feia la definició

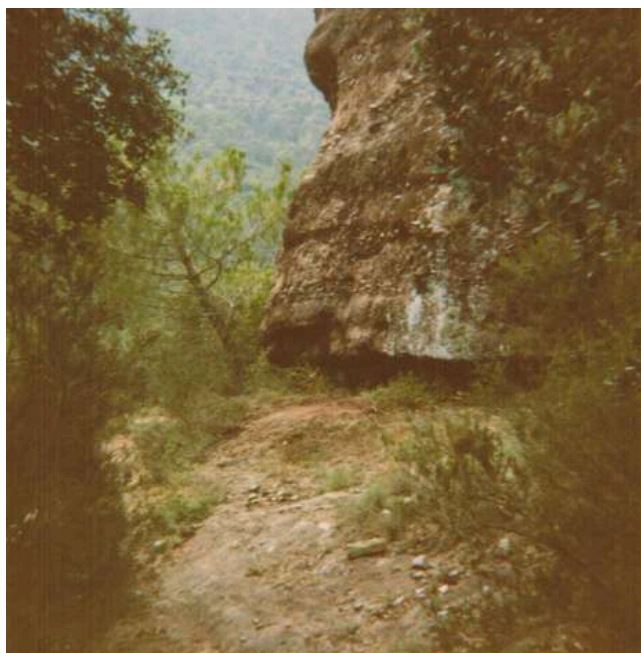

Petjada de sant Antoni a la roca i representació gràfica

PETJADES DE SANTS

Lloc on se situa la petjada de sant Antoni

següent: “Una aspecte dels cultes lítics obscurs i difosos el constitueixen la veneració i admiració per les petjades i senyals de membres humans i animals gravats damunt la roca viva, situats a voltes arran de cingles i d’altres propers a corrents d’aigua”.(1) Més endavant afirmava una altra vegada: “Aquestes petjades, quan no són jocs de la natura, són restes i romanalles de cultes tan pregons com obscurs, dels quals fins avui no l’arqueologia ni la història no han format concepte [...] La cristianització d’aquests cultes obscursha fet emergir tradicions i llegendes que atribueixen aquests gravats al pas de sants i altres persones divines o al diable, i alguns caos ha rectificat la forma del senyal i els ha convertit en creus”.(2)

El geògraf Francesc Roma denomina aquests elements naturals petjades mítiques: “[...]amb aquest concepte fem referència a qualsevol forma del medi natural que sigui vista com la marca del peu, calçat o no, d’algun personatge mític sobre alguna superfície natural, normalment la roca. Hi incloem també les marques dels peus d’alguns animals, normalment cavalls, associades a alguns personatges mítics”.(3)

Amades, per la seva banda, anava més enllà: “Si totes aquestes petjades fossin d’origen natural, llur valor etnogràfic fóra dubtosa, però la presència de senyals d’aquesta mena obrats per l’home revela que havien tingut importància en l’esperit de les generacions pretèrites i llur valor i significats se’ns fa avui difícil de penetrar”. I afegia: “ El fet que arreu les rodegin de llegenda i de misteri, que adquireixin caràcter religiós o les relacionin amb herois sembla ésser un detall molt eloqüent per creure que aquestes petjades havien tingut en altre temps caràcter cultural”. I el folklorista conclou: “En venerar l’empremta misteriosa, hom venerava també la pedra que la contenia, i fa de mal escatir si hom venerava l’empremta per la pedra si, al contrari, hom adorava la pedra per la petjada que hi havia”.(4)

L’accés a les Guilleries, des de la Plana de Vic, ha mantingut –fins fa una generació– la memòria de les petjades de sant Antoni i de sant Martí al terme de Sant Sadurní d’Osormort; pocs quilòmetres de distància separen aquests dos referents de la devoció popular.

Lloc on es troba la petjada de sant Martí i el dimoni

PETJADES DE SANTS

Roca on se situen les petjades de sant Martí i el dimoni i una representació gràfica

La petjada de sant Antoni

La petjada de sant Antoni es troba sota el cingle de Sant Llorenç del Munt, on hi ha l'antic castell i la canònica, situada a l'extrem nord-est del terme de Sant Julià de Vilatorça. El lloc, però, ja és en territori de Sant Sadurní d'Osormort i més concretament de l'església de Sant Feliu de Planeses.

Aquest indret, en el camí que va a Sant Julià de Vilatorça i que ressegueix la part baixa de l'espadat natural, conté testimonis de vida troglodita. La gent de més edat que havia viscut en aquell indret encara recorda que, en una raconada del sender i ara tapat per terra i restes de pedra, hi havia un solc a la pedra que tenia forma de la planta d'un peu o, més aviat, la sola d'una espadanya.

En aquest cas, com en molts d'altres, la lluita d'un sant contra el diable prenia forma en la competició entre sant Antoni i el dimoni per mostrar la seva habilitat. El salt, des del cim del cingle, va premiar el personatge celestial amb la petja del seu peu al lloc precís on va caure sense fer-se mal.

La petjada de sant Martí i del dimoni

La font de Masferrer es troba a peu de carretera i a menys de tres-cents metres de l'església de Sant Sadurní d'Osormort i de la masia que li dona nom. Una roca de mitjana grandària i coberta de malesa es troba a poca distància. Al damunt, gairebé imperceptibles, hi ha dues empremtes: una de gran i de forma més o menys rectangular, i una de menor que vagament recorda el senyal que deixaria la peül·la d'una cabra.

La diferència respecte al cas anterior és que van quedar marcats els dos rastres. La història, però, és gairebé idèntica. Amades relatava la llegenda:

"A Osormort hi ha una petjada d'aquest sant [Martí]. Jugà amb el diable a qui corria més, i el sant féu un bot des de la serra de l'altra banda del riu i anà a caure a Viladrau. El diable caigué al bell mig del riu i, enfellonit, volgué deixar la seva pota de porc al costat de la de sant Martí. Encara es veuen l'una i l'altra vora la font d'en Masferrer".(5)

PETJADES DE SANTS

Altres petjades de sants

Els dos exemples descrits són un model que es reproduïx en altres indrets de la geografia. Sant Martí és un dels personatges que s'ha associat més vegades (sense comptar el diable) a petjades sobre les roques. En el cas de la competició entre el sant i el dimoni, s'escenifica l'eterna lluita entre el bé i el mal. Sant Martí és protagonista a l'empremta que es troba entre els termes de Lloret i Vidreres, a la confluència dels termes d'Osor, Anglès i la Cellera, i a Corilha de la Vall d'Aran. No és l'únic sant, com s'ha vist en el cas de sant Antoni, sinó que hi ha petjades assignades a sant Salvi, al límit dels termes d'Arbúcies i Sant Feliu de Buixalleu, la de sant Miquel dels Sants al Montseny o la de fra Garí a Montserrat.(6)

La relació de devoció a relíquies amb petjades es troba a Cellers. Jaume Coberó en va deixar testimoni:

“En la carena de les serres que formen la vall, Cellers, hi ha dos oratoris dedicats als Sants Màrtirs, Sant Celdoni i Ermenter: les Petges. Erigits per commemorar el bot, que saltaren d'una banda a l'altra perseguint els sarraïns”. I afegia: “Els devots que volen guarir del mal espatllat, visiten els Cossos Sants de Cellers, porten una ampolleta d'oli que canvien amb la de la llàntia del monestir. Al monestir fan la Festa del Perdó el tercer diumenge de Quaresma i alguns visiten les Petges”.(7)

Estampa de goigs dedicats a sant Celoni i sant Ermenter

Notes:

- 1 Amades, Joan. *Costumari català: el curs de l'any*. Barcelona: Salvat, 2001, v. 4, p. 162
- 2 Amades, Joan. *Costumari català...* [op. cit.], p. 165
- 3 Roma, Francesc. “Les petjades mítiques a Catalunya: una geografia gairebé inexplorada”, *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 70, 2010, p. 32
- 4 Amades, Joan. *Folklore de Catalunya: costums i creences*. Barcelona: Biblioteca Selecta, 1980, p. 1194
- 5 Amades, Joan. “La petjada de Sant Martí” dins *Folklore de Catalunya: rondallística*. Barcelona: Editorial Selecta, 1950, p. 1084
- 6 Roma, Francesc. “Les petjades mítiques a...” [op. cit.], p. 36-40
- 7 Coberó, Jaume. *Història civil i religiosa de la vila de Torà*. Barcelona: [l'autor], p. 240-241

CATALONIA SACRA

AGENDA
2025

PRIMER SEMESTRE

Arquebisbat de Tarragona
Dissabte_1_març_2025
Santuari de Santa Maria de Bell-lloc
Lloc: Santa Coloma de Queralt
Hora: 12 h
Guia: Isaura Solé

Bisbat de Tortosa-**TORTOSA SACRA**
Dissabte_15_març_2025
Església de la Mare de Déu de l'Assumpció de Flix
Lloc: Flix
Hora: 11.30 h
Guia: Irineu Visa

Bisbat de Vic
Dissabte_22_març_2025
Santuari de la Mare de Déu de l'Ajuda
Lloc: Balenyà
Hora: 11.30 h
Guia: Carles Puigferrat

Bisbat d'Urgell-**URGELIA SACRA**
Dissabte_5_abril_2025
Monestir de Sant Pere del Burgal
Lloc: Guingueta d'Àneu
Hora: 10.30 h
Guia: Cristina Simó

Arquebisbat de Barcelona
Dilluns_3_març_2025
Festes de Sant Medir
Barcelona

Bisbat de Girona
Dissabte_29_març_2025
Monestir de Sant Llorenç de Sous
Lloc: Albanyà
Hora: 11.30 h
Guia: Joaquim Tremoleda

Arquebisbat de Barcelona
Dimarts_15_abril_2025
"Pregó de Setmana Santa" Toni Gomila diu Blai Bonet
Lloc: Cripta de la Sagrada Família de Barcelona/Hora: 20.45 h
En col·laboració amb: majoria sacra

Bisbat de Sant Feliu de Llobregat
Dimecres_16_abril_2025
"Pregó de Setmana Santa" Toni Gomila diu Blai Bonet
Lloc: Església de Sant Antoni de Vilanova/Hora: 20 h
En col·laboració amb: majoria sacra

Dissabte_3_maig_2025
Festa Major de la Santa Creu d'Anglesola
Anglesola

Arquebisbat de Tarragona
Dissabte_31_maig_2025
Museu Deu del Vendrell
Lloc: El Vendrell
Hora: 11.30 h
Guia: Núria Payán

Bisbat de Lleida
Divendres_18_abril_2025
Processó del Desclavament de la Granadella
Ganadella

Bisbat de Terrassa
Dissabte_10_maig_2025
Santuari de la Mare de Déu de Puiggraciós
Lloc: El Figaró
Hora: 11.30 h

Bisbat d'Urgell - **URGELIA SACRA**
Dissabte_7_juny_2025
Monestir de Sant Serni de Tavèrnoles
Lloc: Anserall
Hora: 12.30 h
Guia: Pilar Alaez

Bisbat d'Urgell - **URGELIA SACRA**
Divendres_18_abril_2025
Processó del Sant Enterrament del Divendres Sant
La Seu d'Urgell

Bisbat de Vic
Diuenge_11_maig_2025
Festa Major de Sant Eudald de Ripoll
Ripoll

Bisbat de Solsona
Dissabte_14_juny_2025
Més enllà del retaule: pintures, exvots i arts al santuari del Miracle
Lloc: Riner
Hora: 11.30 h
Guia: Francesc Miralpeix

Bisbat de Terrassa
Diuenge_20_abril_2025
Caramelles de Rubí
Rubí

Bisbat de Vic
Dissabte_24_maig_2025
Maredeus gòtics de Prats de Rei
Lloc: Prats de Rei
Hora: 11.30 h
Guia: Marta Crispí

Bisbat de Girona
Dijous_19_juny_2025
"Estores de Corpus" de Blanes
Blanes

Arquebisbat de Barcelona
Divendres_2_maig_2025
Monestir de Santa Maria de Valldonzella
Lloc: Barcelona
Hora: 11 h
Guia: Núria Illas, Priora
Bisbat de Solsona

Dijous_29_maig_2025
Formació en línia "Qui és qui: del diaca al cardenal"
Lloc: Ponent
Hora: 11 h
Ponent: Marc Sureda

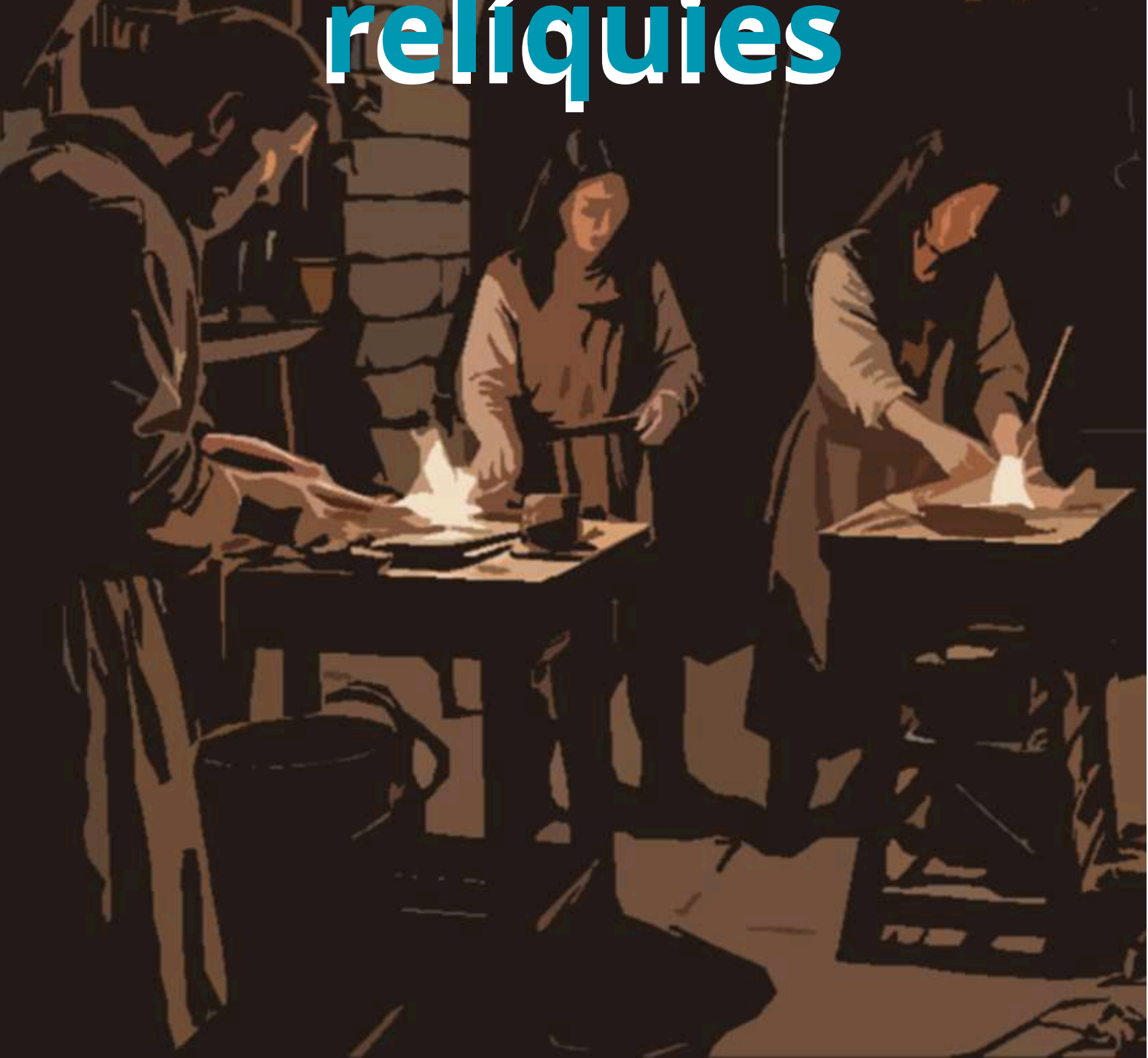

Divendres_28_juny_2025
Nit de les esglésies
Inici de "L'estiu és diví"

DOSSIER

Les confraries d'ofici i els gremis també tenien relíquies

La possessió de relíquies, sobretot relacionades amb el seu referent celestial, era una evidència de la capacitat econòmica i la importància social que les confraries havien adquirit amb el temps. D'aquestes, se'n conserven de notables i, d'altres, se'n té referència a partir de documents. En qualsevol cas, aquest reportatge és una breu pinzellada de la riquesa en relíquies que posseïen els col·lectius que agrupaven un mateix ofici.

El ribot de sant Josep, patró dels fusters

El gremi de mestres fusters de Barcelona amb capelles a la girola i al claustre de la catedral de la ciutat, conservava una curiosa relíquia. Es tractava d'un suposat ribot atribuït a sant Josep, pare putatiu de Jesús, que tenia en gran veneració. Joan Espelta l'havia obtingut de Terra Santa amb la convicció que havia servit al mateix sant Josep i, potser, a Jesús. Espelta, membre del gremi de fusters de Barcelona,

GOZOS EN ALABANZA

DE LA PLANA

DEL GLORIOSO ESPOSO

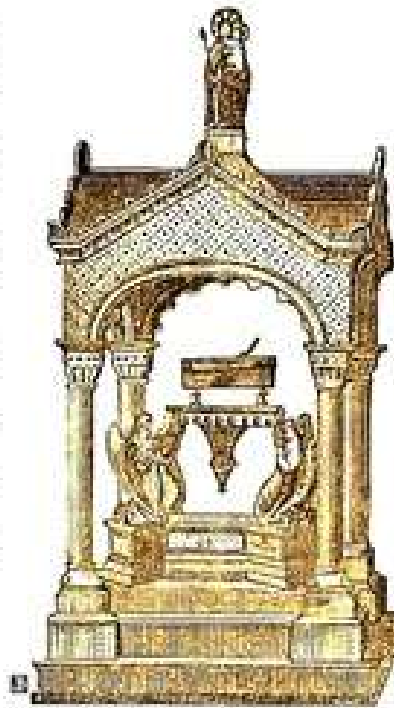
EL PATRIARCA

en la qual relíquia el Gremio

DE LA CIUDAD

VENERÀ EN

EN LA SANTA

Ó CEPILLO

DE NTRA. SEÑORA

SAN JOSÉ,

de Maestros Carpinteros

DE BARCELONA

su altar,

BASILICA CATEDRAL.

PARTE HISTÓRICA.

Esta Reliquia fué traída de la Tierra Santa por Juan Espelta, individuo del Gremio de Maestros Carpinteros de Barcelona, al morir en Callar, ciudad de Cerdeña, su viuda é hija hicieron donacion de ella al dicho Gremio en 21 de Noviembre de 1538, el qual la conservó con suma religiosidad y respeto dentro de un relicario, adornada y sostenida por cuatro angeles, todo de plata.

Mas habiendo desaparecido estos adornos durante la ocupacion de Barcelona por los franceses desde el año 1808 al 1814 quedó la Plana archivada en un armario del archivo del expresado Gremio, hasta que en 1875 los sres. Prohombres del mismo hicieron fabricar un templete de estilo bizantino y en el día de la festividad del santo Patriarca san José la espusieron á la veneracion de los fieles, con permiso de la Autoridad eclesiástica, concedida en vista del que les fué dado el día 18 de Noviembre de 1699.

va morir a Càller (illa de Sardenya) i la seva família, la vídua i la filla, el van cedir a l'organització menestral el 21 de novembre de 1538. El 18 de novembre de 1699, el gremi va obtenir l'autorització eclesiàstica per posar-la a veneració dels fidels; informació que consta en els goigs.

Relíquies de sant Honorat, patró dels flequers

El Gremi de Flequers de Barcelona és una altra de les institucions que han tingut ben present les relíquies dels seus patrons el primer dels quals, en el segle XIV, va ser sant Miquel Arcàngel. Fins a la Guerra de Successió, aquest gremi tenia confraria al convent de Sant Agustí però posteriorment van canviar de seu i, també, de referent religiós.

La influència de la resta d'Europa va aconsellar adoptar sant Honorat com a patró. La basílica de Santa Maria del Mar, al barri de Ribera, va acollir un altar propi on, des del segle XVI, celebraven l'ofici patronal el 16 de maig. L'elecció del sant, segons Joan Amades, era explicada pels mateixos flequers barcelonins: “[...] segons diuen ells, havia estat forner i per efecte de la seva gràcia divinal enforjava i desenforjava els pans de dos en dos”. Aquesta pràctica, segons Amades, a l'època i vida de sant Honorat, devia suposar certa dificultat: “[...] per avui ho fan tots els fornars”. I afegia una fórmula amb la qual invocaven la seva intercessió que feia referència a aquest fet: “*Sant Honorat gloriós / que enfornaveu els pans / de dos en dos*”.(2)

El seu crani, que es conserva a Santa Maria del Mar, té un origen confús. Segons els goigs que se li van dedicar, el sant Honorat venerat pel gremi barceloní seria el bisbe d'Arle, a la Provença, que va viure a la segona meitat del segle IV; en canvi, el sant Honorat venerat arreu com a patró dels fornars i flequers sembla ser

Reliquiari i detall d'aquest, amb el crani de sant Honorat, patró dels flequers de Barcelona, a la basílica de Santa Maria del Mar. Foto d'Albert Domènech

Honorat d'Amiens, bisbe de la mateixa ciutat, a la regió francesa de la Picardia, al segle VI.

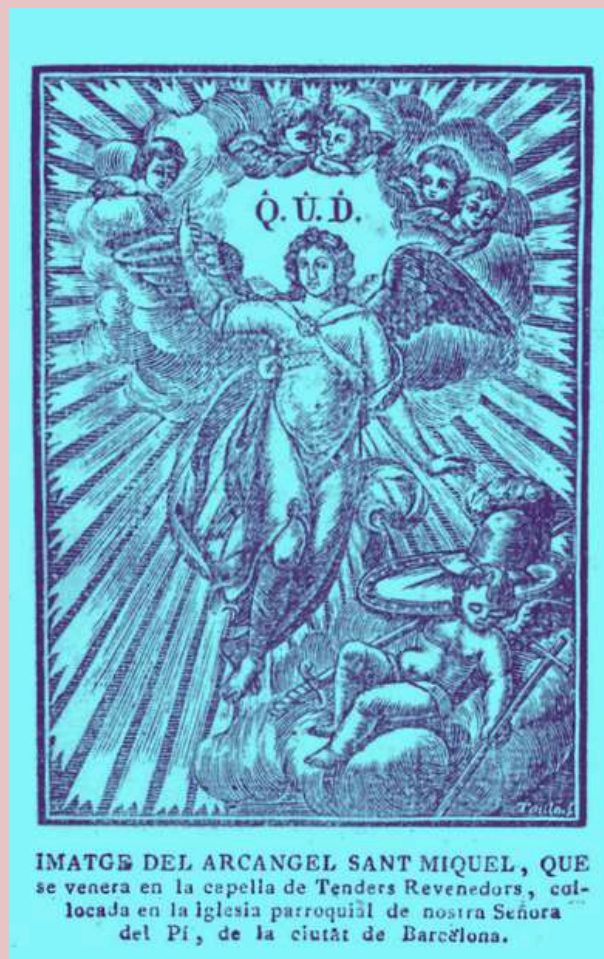

RELÍQUIES GREMIALS

Relíquies de l'Antic Gremi de Revenedors de Barcelona

La Confraria de Tenders Revenedors de Barcelona, posteriorment gremi i actualment Associació Antic Gremi de Revenedors, es va crear amb el favor de la reina Maria de Castella, que en nom del seu marit, el rei Alfons el Magnànim, va concedir-ne la creació l'any 1447. En el seu origen, la confraria estava formada pels anomenats tenders i comerciants de productes de consum venuts al detall. Un llibret publicat el 1824 indicava quina era la mercaderia que es podia oferir: *“Arrós, fideus, mel, oli, civada, formatges, sabó, tonyina salada, sardinas salades, anxoves, llegums, figues, panses, dàtils, tota espècie de pesca salada, tota espècie de grans verds i secs, tota fruita així tendre com seca, tota espècie de carn salada, llonganisas, butifarres, sagí, cendra, llard, mantega dolça i salada, carbó, vinagre, resolis, aiguardent, dinades, xocolata, sucre, cotó per llums, lluquets, tota espècie de bolateria i caça, ous i altres mercaderías en que el Gremi se troba en possessió de revendre, inclòs lo pebre, safrà, pega, mànechs d'escombra i escombres de bruch, vetes de fil, i de filadís i cotó, y de qualsevol altra matèria que sien fabricadas, com valas hagen compradas als que tenen facultat per a ferlas tota espècie de cordons forasters de merceria capsats, agulles de cap i de cosí, tota espècie de mercería, com lo lor de la que tingan en sa parada no excedesca de cent sous, candelas de seu no alliuradas, sino solteras; y finalment tot lo que fer y practicar poden los individuos de dit Gremi”*.⁽³⁾

El seu referent de sant patronal era l'arcàngel sant Miquel a qui van dedicar una capella a la basílica de Santa Maria del Pi, beneïda el 1456. Dos segles després, el 1630 es van traslladar a la capella dedicada a sant Bartomeu i santa Bàrbara, on també hi havia altres confraries d'ofici. Actualment encara s'hi pot contemplar una gran imatge de l'arcàngel sant Miquel, feta per Salvador Gurri el 1798, acompanyada de figures de sant Esteve, sant Onofre, sant Antoni de Pàdua, sant Bartomeu, santa Caterina, sant Francesc d'Assís i sant Martí.

El 1678 va començar la construcció de la seva seu a la plaça del Pi, amb façana embellida per esgrafiats en el segle següent.

Entre els objectius de l'actual Associació Antic Gremi de Revenedors, en destaca la missió de recerca i manteniment del patrimoni propi i del municipi: "Promoure la recerca històrica de la ciutat de Barcelona, preservar, estudiar i divulgar el patrimoni històric documental de l'Antic Gremi entre Tenders i Revenedors de Barcelona, la promoció d'inventari d'arxius, la transcripció de fons i l'estudi documental i la recerca històrica tot aportant ajuda i dotació econòmica per al seu desenvolupament. Finalment, persisteix l'esperit gremial de suport als seus associats en cas de dificultat".

RELÍQUIES GREMIALS

Les relíquies del gremi de Revenedors

Entre la important riquesa patrimonial de l'associació cal comptar-hi un conjunt de relíquies ben interessants.

El document que certifica l'autenticitat de les relíquies porta data del 16 de setembre de 1607 i el va redactar Macià Dedeu, notari públic que en donava fe, amb la presència del prevere Pau Font, sagristà de Santa Maria del Pi, acompanyat de prohoms del gremi de revenedors de la confraria de l'arcàngel sant Miquel: Pau Coll, Joan Garau, Gabriel Gorchs, Jaume Tapioles i Miquel Vilasparter. El motiu d'aquest escrit era el canvi del reliquiari vell a un de nou fet per l'argenter Jaume Lluç.

Imatge del document original. Foto de Pau de la Calle

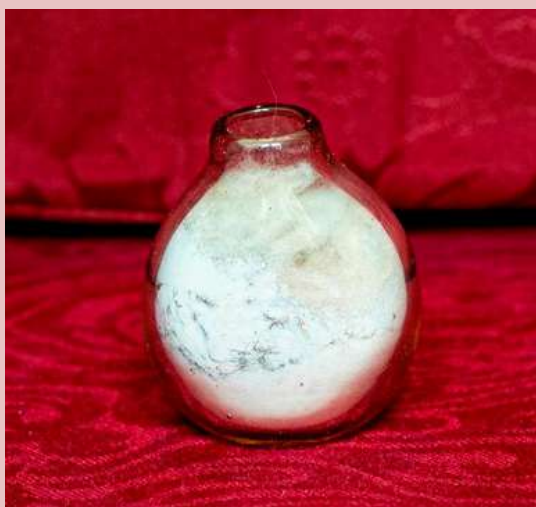
- [...] de la llet de la Verge dins una canadelleta de vidra que està a la sum[m]itat de dit reliquiari
- Ítem del vel de la Verge Maria
- Ítem ossos de st. Maurici màrtir
- Ítem ossos de st. Marcello
- Ítem ossos de st. Luys
- Ítem ossos de st. Just [...]
- Ítem ossos de st. Dionís
- Ítem os del Papa Clement
- Ítem ossa de st. Agustí
- Ítem ossa de st. Julià i de st. Germà
- Ítem ossa de st. Pascasi
- Ítem ossos de una verge de les [...] verges
- Ítem de st. Vicens prevere
- Ítem os de st. Abdon y Sennen
- Ítem os de un st. Ignocent
- Ítem os de st. Marc
- Ítem del pilar h[...]ahont Jesucrist fou [...]tat
- Ítem moltes altres relíquies de molts sants de les quals no se ha trobat memòria en [...]
- A més en una Creu de fusta molt vella dins [...] quadros y aposcentos se son trobades les relíquies següents:
- [...] un trosset de pedra [...]ahont st. Joan feu penitencia
- Altre trosset de pedra [...]ahont Jesús feu la cena
- Ítem altra pedra del hort [...]ahont Jesús feu oració
- Ítem altra pedra del lloc [...]ahont Jesús fou circumcidat
- Ítem altra pedra del lloc [...]ahont tingué la qua[...]tena
- Ítem altra pedra del lloc [...]ahont Jesús feu lo [...]
- Ítem altra pedra del mont calvari
- Ítem un trosset de la fusta de la porta del st. sepulcre
- Ítem altra pedra del lloc ahont lo angel dona la palma a la Verge Maria
- Ítem altra pedra del mont oliveto

RELÍQUIES GREMIALS

La Guia-Cicerone de Barcelona de mitjan segle XIX donava notícia de les relíquies del gremi de Revenedors: "En la sacristia particular del altar de San Miguel, hállense asimismo las siguientes reliquias: Lignum Crucis; huesos de los mártires Mauricio, Marcelino, Luis, Justo presbítero, Dionisio, Clemente papa, Agustino, Luciano, German, Pascasio, Juliano papa, Vicente presbítero, Abdon i Senén, mártires; de una de las 11.000 vírgenes; de uno de los inocentes; del mártir San Lorenzo; cabellos de la Magdalena, y un pedazo de la columna donde Cristo fue azotado. Todos se guardan dentro de un relicario grande de plata que mandó labrar el gremio de revenedores, al que dicha capilla pertenece". (4)

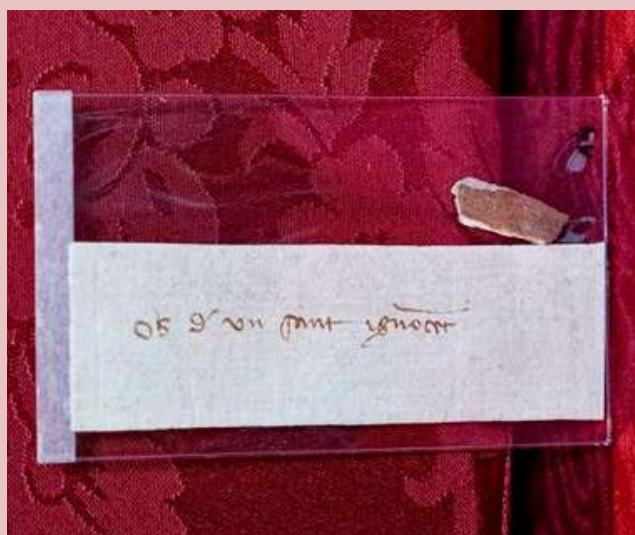
Recipient amb llet de la Mare de Déu. Foto de Pau de la Calle

Os del papa sant Julià. Foto de Pau de la Calle

Os de sant Martí. Foto de Pau de la Calle

Os d'un sant Innocent. Foto de Pau de la Calle

Algunes de les relíquies de l'Antic Gremi de Revenedors de Barcelona.

Relíquies de sant Llätzer del Gremi de Pagesos de Sant Llorenç i Sant Isidre de Tarragona

Els hortolans tarragonins es van organitzar com a confraria dedicada a santa Magdalena a mitjan segle XIV, quan ja tenia certa importància social. La participació en l'arribada del braç de santa Tecla a la ciutat, el 1321, és testimoni d'aquesta incipient activitat. El 1624 van adoptar sant Isidre com a copatró, fent-se ressò del sant canonitzat dos anys abans.

El 1726 l'entitat va unir-se a la Confraria de Bracers de Sant Llorenç, fundada a principi del segle XV, i es va constituir l'actual Gremi de Pagesos de Sant Llorenç i Sant Isidre.(5)

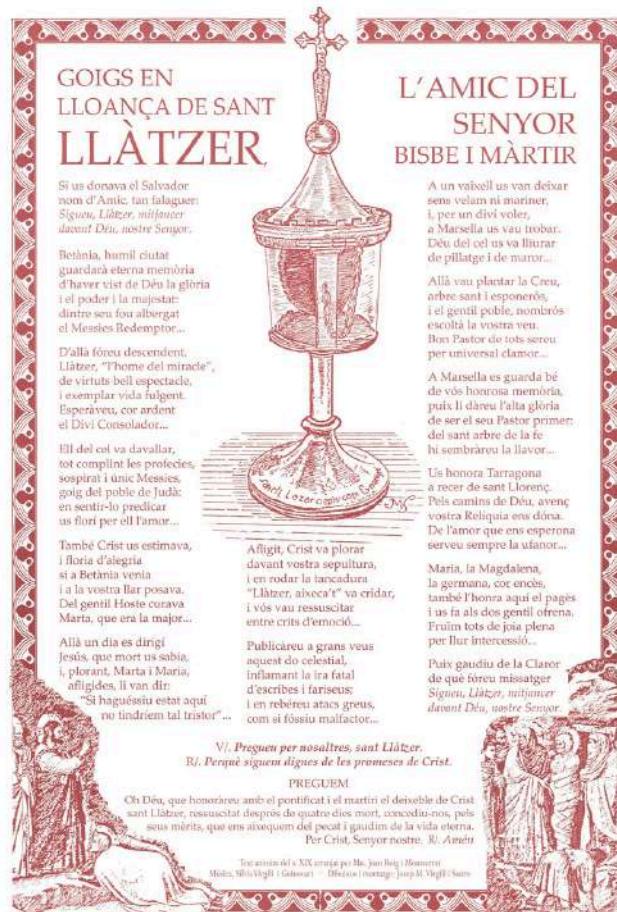
Els referents religiosos venerats tradicionalment van acompanyar-se el 1507 amb una relíquia de sant Llätzer, que es va sumar a les restes de santa Magdalena que ja posseïen.

El web del gremi descriu el reliquiari de sant Llätzer amb aquestes paraules: "Vidre guarnit d'argent daurat amb una creueta al cap, dins la qual estan les relíquies de Santa Magdalena, una part del dit de la Santa i un os del cap de Sant Llätzer".

La identitat d'aquest sant Llätzer, segons els goigs que es van editar, seria la de l'amic de Jesucrist, resident a Betània, que l'hauria ressuscitat. La tradició indica que va ser el primer bisbe de Marsella, on hauria arribat acompanyat de diversos cristians, entre aquests, Maria Magdalena.

La biografia llegendària d'aquest sant es barreja amb la de sant Llätzer d'Ais, que va ocupar el càrrec episcopal a Ais de Provença a finals del segle IV i principis del V. Després d'un viatge a Palestina, va retornar a terres franceses i va morir a Marsella l'any 441.

A la cripta de l'abadia de Saint-Victor de Marsella hi havia una inscripció que semblava fer referència al sant: "Aquí rau el papa Llätzer de bona memòria, que va viure en la por de Déu més o menys 70 anys i es va adormir en pau". A l'alta edat mitjana, la

descoberta de les seves restes va comportar la creació del relat que el confonia amb sant Llätzer de Betània.

Relíquies gremials al Museu d'Història de Barcelona

Barcelona i el seu desenvolupament demogràfic durant l'edat mitjana va comportar la creació i consolidació de nombroses confraries que van derivar en els, posteriorment, coneguts gremis. La ciutat va créixer urbanísticament aplegant, en molts casos, artesans d'un determinat ofici en un mateix carrer. Encara avui es reconeixen pel nom del col·lectiu que hi vivia.(6)

En aquest context, no ha de sorprendre que el Museu d'Història de Barcelona (MUHBA) tingui una important col·lecció de peces vinculades a diferents oficis i les associacions que van integrar. Entre aquests elements també s'hi compten reliquiariis amb relíquies relacionades amb els sants patrons corresponents.

La Confraria de Matalassers de Barcelona es va fundar l'any 1444. L'ús d'agulles de cosir per a la seva labor en la forma tradicional devia aconsellar tenir santa Llúcia com a patrona i protectora. Així ho indicava Joan Amades amb l'observació que utilitzaven eines molt més grans: "[...] agulles de més d'un pam de llargada, les quals enfilaven amb fil d'empalomar i àdhuc amb cordills més gruixuts". I afegia: "Els matalassers posseïen una bella imatge de la santa patrona".(7)

El MUHBA preserva un reliquiari (MHCB 3022) pediculat, d'argent sobredaurat i mides de 22 x 11 cm, relacionat amb la confraria. Núria de Dalmasas indicava que es tractava d'una obra elaborada a Barcelona el primer quart del segle XV i en feia, a més d'altres detalls, la descripció següent: "Pertany aquesta peça a la tipologia de reliquiari amb tub de cristall i ornamentació arquitectònica. Estructuralment, es compon de dues parts clarament diferenciades: el peu i el reliquiari [...] està conformat a manera de

Reliquiari de santa Llúcia del gremi de Matalassers (MHCB 3022) © MHB Pep Parer

cimbori, amb sis cossos de finestrals que sols estan configurats en la part superior de les traceries, ja que el tub cilíndric que conté les relíquies actua de vitrall. Les traceries són senzilles, d'arc apuntat de perfil tribulat, separades per petits contraforts i acabament vegetal de fulles de col. Als laterals, dos contraforts, coronats amb pinacles, serveixen d'unió entre la base i el cimbori. El teulat de vuit vessants finalitzava en una creueta, avui desapareguda".(8)

Els hortolans a Barcelona estaven agrupats en diferents gremis: el de Sant Antoni i el del Portal Nou. També hi havia el dels hortolans fadrins. Tot i que, particularment, havien venerat diferents sants per patró, havien coincidit amb la devoció a sant Abdó i sant Senén.

RELÍQUIES GREMIALS

Capsa que contenia relíquies de sant Abdó i sant Senén, patrons dels hortolans (MHCB 444) © MHB Enric Garcia

Reliquiari de sant Abdó i sant Senén, patrons dels hortolans, també conegut com a 'reliquiari de Felip de Malla' (MHCB 402) © MHB Pep Parer

La documentació conservada a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona és una mostra de la vitalitat dels hortolans associats en confraria i posterior gremi. Segons aquest material, la Confraria dels Hortolans de Barcelona es va constituir per concessió d'Alfons III, el 1329, amb confirmació posterior de Pere III, el 1386, i de Martí l'Humà, el 1405. A finals del segle XVI, ja s'havia format la Confraria dels Hortolans del Portal de Sant Antoni amb seu a l'església de Santa Maria del Pi. Amb posterioritat, al 1750, les reunions es van passar a fer al convent de Santa Mònica i, a partir de 1779, a la nova casa gremial, al carrer Sant Pau cantonada Sant Oleguer.(9)

Segons Amades, la distinció que feien els avantpassats entre els hortolans i els pagesos depenia de com aconseguien l'aigua per regar. Els primers ho feien amb sínia i els segons, per altres mitjans. A les hortes de Barcelona era habitual fer servir les sínies per elevar l'aigua de pous.(10)

La capella lateral de l'església del Pi on tenien el lloc de culte era la que actualment està dedicada a la Mare de Déu de la Mercè. Els hortolans van adquirir-ne el dret de patronatge per 110 lliures barceloneses el 1398 i van dedicar-la als sants Abdó i Senén. El segle XVII hi havia un retaule amb les imatges dels dos sants que, el 1885, es va reformar tot posant la Mare de Déu de la Mercè al centre.(11)

En aquest cas, al MUHBA hi ha dues peces provinents del gremi d'hortolans. D'una banda, una capsa (MHCB 444) de fusta estucada i pintada que devia servir per guardar relíquies de sant Abdó i sant Senén, patrons dels hortolans del portal de sant Antoni. Aquesta s'atribueix al segle XV i presenta, a la banda superior, les imatges dels dos sants amb eines de l'ofici d'hortolà als laterals. I, d'altra banda,

RELÍQUIES GREMIALS

un notable reliquiar (MHCB 402) amb relíquia dels esmentats sants. Aquesta és una obra barcelonina elaborada el 1410 i, tal com consta en la inscripció que s'hi observa, va ser ofert per l'ardiaca de la catedral de la ciutat, Felip de Malla. Les mides són de 59,5 x 26 cm i està elaborat amb argent sobredaurat. Núria de Dalmases (12) en va fer una acurada descripció entre la qual feia constar el següent: "Es tracta d'un reliquiari pediculat amb tub de cristall custodiat per les figures dels sants Abdó i Sené, patrons del gremi dels hortolans". Dalmases en destacava la inscripció que consta en les branques que sostenen les imatges dels dos sants i que, possiblement, van ser escurçades: **"MAESTRE.FELIP.DE MALLA DONA LAS R[ELIQUI]AS / + C[...].YN.MATEX AGUE[N] LOS P[ER]DONS DEL S[ANT] PARE + COM FOREN PROME[N]S EN PORTELLA EN MARC [...] / + EN [...] M.CCC.X. FUY.OBRAT"**.

Felip de Malla (Barcelona ~1380 - 1431), fill d'una important família barcelonina, va ser canonge de la catedral, i va prendre possessió del càrrec de diputat eclesiàstic. El seu dinamisme i bones accions el van dotar d'un gran prestigi, tot exercint de professor de teologia després dels estudis corresponents. El papa Benet XIII, el 'papa Luna', i el rei Martí I l'Humà van atorgar-li una ferma confiança en diferents afers diplomàtics. El monarca català va recomanar-lo al pontífex i li va concedir la rectoria de Santa Maria del Pi, que va ocupar la resta de la seva vida. En el seu testament, entre d'altres deixes, va assignar el reliquiari —que avui es troba al MUHBA— a la confraria dels Hortolans del Portal de Sant Antoni, que tenien capella en aquest temple.(13)

Més relíquies gremials barcelonines

La Confraria de Sant Marc Evangelista de Barcelona aplegava els sabaters i d'altres oficis que treballaven la pell. Segons un document de 1434 es coneix la donació de diverses peces relacionades amb relíquies que havia fet constar Mn. Prats en el seu testament: "[...] *Primo una creu petita de or fi ab lo crucifix petit, dins lo qual ha un poch de la veracreu, en la qual creud'or ha quatreperles poques. Ítem una empremta decera blanca quifou empremta-da en la unapetgada, de aquellapetgades que nostrosenyor Déu Jhesu Christ leixà en munt Olivet lo jornde la Assenció, que se'n pujàalt en loscels. Ítem diverssaltres relíquies, qui, ensemps ab la dita Creu e ab la dita empremta, stan dins una capsa de fust rodona e baixa*".(14)

La Vera Creu, com a objecte destacat, és una obra d'orfebreria datada de la segona dècada del segle XV, amb unes mides de 27,5 x 14 x 14 cm, elaborada amb argent daurat i cisellat sobre ànima de fusta, amb

elements de fosa i aplicació d'esmalt. Des de 1970 forma part de la col·lecció del MNAC. Segons Núria de Dalmases, hi ha detalls que indiquen que aquesta creu estava associada a l'esmentat gremi: "Per les plaques esmaltades, dos escuts de sabaters, una santa Eulàlia amb la creu, i un Crist de mig cos al sepulcre, es pot deduir que pertany al gremi de sabaters de la ciutat de Barcelona., i a més es podria tractar de la creu que es trobava a la capella del gremi a la catedral, construïda en 1432 [...]".(15)

El folklorista Joan Amades (16) va recollir que el Gremi de Cofrers i Matalassers, que estava ubicat a les voltes dels Encants Vells, tenia sant Sebastià com a patró; del qual posseïen una relíquia que els havia donat un canonge de la seu. Cada any, el 20 de gener, la duïen en processó sota tàlem des de la catedral a l'església de Sant Sebastià, on se celebrava un ofici solemne. Aquest ritual va perdurar fins a 1835, quan la capella va estar tancada i posteriorment, en obrir la Via Laietana,

RELÍQUIES GREMIALS

fou enderrocada. Després d'aquella data, la cerimònia es va passar a fer a la capella de Sant Miquel, a tocar de l'Ajuntament. Després que aquest segon edifici també es va enderrocar, en aquest cas per ampliar la plaça de Sant Jaume, la missa es deia a l'església dels Sants Just i Pastor.

Els col·lectius professionals amb un aspecte especial, entre aquesta temàtica, eren aquells que comptaven amb la presència del sepulcre amb el cos del sant patró. Són els casos dels juristes amb sant Ramon de Penyafort a Barcelona o el conjunt d'oficis gironins amb sant Narcís.

Girona, gremis i relíquies

La presència de confraries, que reunien artesans dels corresponents oficis, a la baixa edat mitjana, i segles posteriors, eren presents a les principals ciutats catalanes.

A Girona, la Confraria de Sant Narcís tenia la proximitat de tot un cos sant, tingut per incorrupte.

La importància que va adquirir la devoció al sant bisbe a la ciutat gironina suposava que la confraria que li era dedicada fos participada per membres de molts diversos oficis. Xavier Solà (17) n'ofereix una detallada descripció: “[...] entre els seus membres, hi són presents gairebé tots els oficis de la ciutat, si bé és cert que hi predominen uns grups més que altres. La seva procedència i diversitat social val a dir que és heterogènia, inclou, en els extrems, des de canonges, ciutadans honrats i nobles fins a bracers, pagesos o sastres. No hi havia cap estatut que regulés l'escrutini ni restringís l'accés i admissió dels nous membres en relació amb el seu ofici [...]”.

I afegeix: “Podem agrupar els seus membres segons la tipologia del treball, gairebé tots els de la ciutat presents i sense haver-n'hi cap d'exclòs, a saber: l'alimentació —carnissers, moliners, pastissers, peixaters, vinaters i cellerers—, la construcció —mestres de cases i picapedrers—, el comerç i la venda al detall —botiguers de teles, hostalers, mercaders, traginers i revenedors—, la fusta i el metall —ballesters, fusters, pedrenyalers, orfèvres, campaners, calderers, parolers, estanyers, torners, serrallers i serradors—, la noblesa i els grups privilegiats —cavallers, ciutadans honrats i donzells—, els professionals liberals —doctors en drets, estudiants, mestres d'escoles, notaris, escriptors, llibreters, corredors de coll i d'orella, i pintors—, la salut i la medicina —adroguers, apotecaris, cirurgians, barbers, doctors en medicina, comanadors d'hospital i hospitalers—, el tèxtil —abaixadors, barreterers, brodaters, calceters, cardadors, cinters, corders, esparters, flassaders, giponers, guanteres, matalassers, paraires, velers, tintorers, teixidors de lli, de llana i de seda, sombreroers, sastres i sabaters—, el treball agrari —pagesos i hortolans—, el treball de la pell —assaonadors i blanquers—, i aquells sense especialització específica —bracers i treballadors—. La gran varietat d'oficis entorn de la

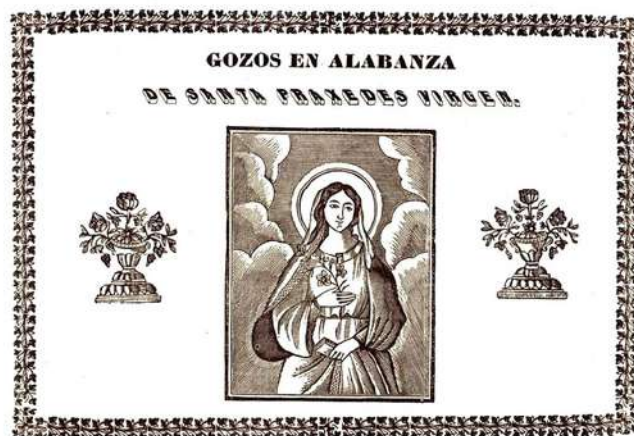
manufactura tèxtil, de la pell, de la fusta i del metall fa que aquests en siguin majoritaris en els percentatges”.

De forma semblant al cas de sant Narcís, es podria comptar la Confraria dels Quatre Sants Màrtirs que comptava, des de principis de segle XV, amb els fusters, picapedrers i mestres de cases. La devoció als sants Germà, Just, Paulí i Sici, de tradició llegendària, indicava que havien nascut al municipi de la Pera, actualment a la comarca del Baix Empordà. Les seves suposades biografies els feien picapedrers que, en negar-se a esculpir ídols pagans, van rebre martiri a la ciutat de Girona a principis del segle IV.

La girola de la catedral gironina té una capella dedicada a acollir les restes dels quatre sants. Una arca-reliquiari d'estil gòtic del primer terç del segle XIV, amb els busts dels quatre sants situats posteriorment, respon a la ferma devoció del bisbe Arnau de Mont-rodon. Cal pensar que els associats a les confraries dels oficis que tenien els quatre sants per patrons exercirien el gesta de veneració en aquesta capella catedralícia així com alguna activitat més festiva a la plaça del Vi, on es conserva un relleu amb les figures dels quatre màrtirs.

Relleu dels Quatre Sants Màrtirs a la plaça del Vi de Girona

Relíquies i gremis mallorquins

Els gremis d'ofici de Mallorca també posseïen relíquies, de les quals en donava referència el *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*.

El col·lectiu dels pescadors, fundat el 1354, tenia una de les Santes Espines: “*De tiempo antiguo, poseía este gremio en su Oratorio la veneranda reliquia de las Espinas que ciñeron la cabeza de nuestro divino Redentor, que cedió después a la santa iglesia Catedral, donde se conserva hoy, labrado á su costa el relicario que la custodia. Por esto cuando era llevada en rogativa la acompañaban cuatro pescadores con antorchas vistiendo traje talar blanco*”. I s'afegeix com a nota a peu de pàgina: “*Esta reliquia lleva por remate un barco, sin duda como demostración del gremio que la costeó*”. D'altra banda, el gremi de paraires, fundat el 1337, va tenir un destacat protagonisme quan les relíquies de santa Praxedis va ser desembarcades a Portopí, el 1342. Es va formar una processó que les va conduir fins al Castell reial de Palma. Abans, es va produir un debat sobre quin gremi havia de ser més pròxim a la relíquia. La solució la va determinar el rei Jaume I, que va indicar el lloc preferent per als paraires. Aquests, en resposta a l'honor que se'ls va concedir, van considerar la santa com a la seva patrona.(18)

RELÍQUIES GREMIALS

Notes:

- 1 Bolòs, Jordi. *Catalunya medieval: una aproximació al territori i a la societat a l'edat mitjana*. Barcelona: Pòrtic, 2000, p. 150-151
- 2 Amades, Joan. "Sant Honorat" dins *Costumari català: el curs de l'any*. Barcelona: Salvat, 2001, v. 3, p. 633-634
- 3 *Instructa per los individuos del Gremi de Tenders Revenedors de la ciutat de Barcelona, de les facultats que los competeixen en us de son ofici, inseguint las ordenanzas, reals privilegis y declaraciones obtingudes per la superioritat*. Barcelona: En la Estampa de Manuel Texéro, 1824, p. 1-4
- 4 Bofarull, Antonio de. *Guia-Cicerone de Barcelona*. Barcelona: Imprenta del Fomento, 1847, p. 8
- 5 Vegeu: "Gremi de Pagesos de Sant Llorenç i Sant Isidre" [en línia] *Història i patrimoni* [Consulta: 22 de març de 2025]
Disponible a: <https://gremidepagesos.cat/historia> i <https://gremidepagesos.cat/el-patrimoni/sant-llatzer>
- 6 Cubeles, Albert; Cazeneuve, Xavier. *La presència dels gremis en la trama urbana barcelonina*. Barcelona: Quaderns d'Història, 24 (2017), p. 303-322
- 7 Amades, Joan. "Sant Abdó i sant Senén" dins *Costumari català: el curs de l'any*. Barcelona: Salvat, 2001, v. 5, p. 879-880
- 8 Dalmases, Núria de. *Orfebreria catalana medieval: Barcelona 1300-1500: aproximació a l'estudi*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1992, v. 1, p. 336-337
- 9 Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Confraria dels sants Abdó i Senén dels Hortolans del Portal de Sant Antoni*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2020, p. 3. Disponible a https://ajuntament.barcelona.cat/arxiuunicipal/arxiuhistoric/sites/default/files/confraria_dels_sants_abdo_i_senen_dels_hortolans_del_portal_de_sant_antoni_5d133_antig_2b2.pdf
- 10 Amades, Joan. "Sant Abdó i sant Senén" dins *Costumari català: el curs de l'any*. Barcelona: Salvat, 2001, v. 4, p. 645
- 11 Vergés, Tomàs. Santa Maria del Pi i la seva història. Barcelona: La Formiga d'Or, 1992, p. 103
- 12 Dalmases, Núria de. *Orfebreria catalana medieval...* [op. cit.], p. 334-335
- 13 Perarnau, Josep. "Felip de Malla" dins *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya; Editorial Claret, 2000, v. 2, p. 151-152
- 14 AHCB, G, 1-154, f. 40r., inèdit, reproduït a: Fonoyet, Lourdes. "La confraria de sant Marc de Barcelona (segles XIII a XV)", *Locvs amoenus*, 8, 2005-2006, p. 42 (nota 124)
- 15 Dalmases, Núria de. *Orfebreria catalana medieval...* [op. cit.], p. 261
- 16 Amades, Joan. "Sant Sebastià" dins *Costumari català: el curs de l'any*. Barcelona: Salvat, 2001, v. 1, p. 550-551
- 17 Solà, Xavier. "La Confraria de Sant Narcís de Girona (1560-1640): devoció, fraternitat i comitència artística", *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. V. LXV, 2024, p. 268-269
- 18 *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*. Palma de Mallorca: Imprenta de Felipe Guasp, 1886 (anys 1885 i 1886), v. 1, p. 4

Agraïxo la col·laboració de Manel Callao, Albert Domènech, Carles Garcia, del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona i del Gremi d'Antics Revenedors de Barcelona per a la producció d'aquest reportatge

El Santuari de Consolació (Sant Joan, Mallorca), la festa del Quart Diumenge i el reliquiari de la Mare de Déu

EL SANTUARI DE CONSOLACIÓ

Ens comunica el director de *Reliquiae Sanctorum in Catalonia* que el present número s'enviarà a tots els subscriptors el 30 de març de l'any en curs. Ben aviat me n'adono que aquest dia s'escau la festa litúrgica de la *Dominica Laetare*. Plena de connotació joiosa, és una mena de respir enmig de l'atmosfera penitencial pròpia de la Quaresma. El seu nom prové de la primera paraula emprada pels ministres de l'altar a l'*antífona d'introducció* i que es presa del profeta Isaïes: «Alegreu-vos [Laetare], amb Jerusalem, feu festa i reuniu-vos amb ella tots els qui l'estimeu; gaudiu-vos els qui esteu tristos, perquè sereu alletats amb l'abundància del seu consol» (66, 10-11).

Aquest dia està permès que els preveres emprin ornaments de color rosat. Amb aquest detall es vol atenuar els rigors tenebrosos del morat. I per significar-ho tot encara més, puntualment es tornen a sentir les harmonies de l'orgue i els altars poden adornar-se sòbriament amb flors; normalment de colors rosats i morats, com les que ofereix la intel·ligent i escaient natura en aquests temps: violetes, lilera (*sirynga vulgaris*), pensaments... I parlant de la permissivitat de les flors, aquest és el dia en què el Papa beneeix i ungeix amb Crisma, les anomenades Roses d'Or, amb les quals llavors distingeix a prínceps de la cristiandat i a imatges de la Verge Maria. El cas més recent i proper que tenim és la que el Sant Pare Francesc atorgà l'any 2023 a la Mare de Déu de Montserrat, amb motiu del vuitè centenari de la seva Confraria i que podem veure exposada als peus del seu tron, vora el cambril.

L'alegria dels seguidors de Crist neix de l'espera dels consols divins que acompanyen la veritable penitència, amb la qual volem purificar-nos i convertir-nos per viure amb fe renovada la Setmana Santa, ja prompta a començar, i el gran goig de la Resurrecció. L'*oració collecta* de la missa d'aquest dia, diu així: «feu Senyor que el poble cristià s'afanyi amb deler i amb una fe ben animosa a celebrar les festes de Pasqua que s'acosten» i, evidentment, les lectures bíbliques que són proclamades ja tenen també ressons pasquals.

Accés al santuari

Dins aquest ambient de gaubança, el poble de Sant Joan, en el Pla de Mallorca, celebra un particular romiatge en el cim del pujol de Consolació, que hom anomena la festa d'es Quart Diumenge. Aquest santuari, ara dedicat a la Mare de Déu, primerament, havia estat un oratori depenent de la parròquia veïna de Sineu (capella de Sant Joan de Sineu, 1249), que després esdevingué parròquia autònoma (1298) i arribà a ser l'embrió de la vila que es fundà (1300) als peus d'aquest promontori, i que és la vila que anima la dita diada. En el segle XV, en aquest nou nucli, ja s'hi havia construït un considerable nombre de cases, i traçat amb més o manco enginy els seus principals carrers i places, es feu necessària la construcció d'un temple parroquial al centre de la pobl. Aquest, a més de tenir la capacitat suficient per encobrir el creixent veïnat, evitaria haver-se de desplaçar i pujar al turó per al compliment dels preceptes. Les obres de la nova fàbrica serien costoses, coneixerien interrupcions i repeses, i s'ajornarien en el temps. S'iniciarien entorn a 1416 i no seria fins a 1541 que sembla que podrien estar presumiblement enllestides.

Amb tot, el culte a la primitiva església no s'abandonaria i quedaria garantit amb la fundació d'alguns beneficis. El principal de tots i que li donaria un ver impuls, fou el que instituï, l'any 1569, la noble família Sales, de la veïna heretat de Solanda. El cap de la casa, Joanot Sales de Solanda, poc abans de morir, dicta que

EL SANTUARI DE CONSOLACIÓ

Porta dovellada del santuari

"per a la dotació de dit benefici, lleg vint-i-cinc lliures anuals perpètuas i deu quarteres censals de blat bo i porgat".(1) A finals d'any 1571, la prebenda quedava coberta en la persona del "venerable Joan Ribes, prevere", i en el mes de maig següent el visitador general Dr. Llorenç Foncilles, rector de Sineu, designat pel bisbe Diego de Arnedo, "pujà personalment a l'església vella de dita parròquia" i esmenta per primera vegada aquest lloc com a l'incipient santuari marià que havia d'arribar a ser amb els segles "anomenada Ntra. Senyora de Consolació".(2) Sens dubte, l'oratori amb el temps es veuria desproveït d'imatges de culte i dins aquella primera embranzida, per tal de remeiar aquesta falta, s'hi faria col·locar la que esdevindria titular, la Verge Maria, Consoladora d'Afligits. Els pèrits coincideixen en aquest moment i han datat la figura que encara es conserva i presideix l'espai sagrat des del seu cambril, com una obra de mitjan segle XVI.

Com a la gran majoria de santuaris marians del nostre país, la Mare de Déu de Consolació també disposa de la pròpia llegenda que, en certa manera ho fa venir a bé i entorn al casal protector de Solanda, relata la invenció de tal imatge. La recull Joan Amades:

"Abans de ser poble, aquells terrenys eren una possessió anomenada Solanda. Després de la conquesta pel rei Jaume I, romangueren moros entre els nous conqueridors, els quals de bon grat servien com a esclaus dels senyors o amos de les finques repartides. A Solanda, doncs, un d'ells, esclau i jove, servia de pastor. Un dia sorprengué una gran claror meravellosa que sortia de dins una barbacana d'ullastre, com també hi sentí unes músiques bellíssimes. Acudí a l'ullastre, on trobà la imatge gentil de la Verge Maria. Sense donar-ne compte a ningú, se l'emportà al sarró, l'amagà a la seva habitació i, allí, li retia culte, servint-se de caragols buits plens d'oli i un fil per ble. La possessió de Solanda, no anava, que diguéssim, llarga d'aquest líquid daurat. La madona s'adonava que, del setrill, en minvava l'oli. Un dia es posà a l'aguait i sorprengué l'esclau que n'hi furtava. Rebudes les explicacions, ella feu córrer la veu d'aquell miracle".(3)

L'historiador del santuari, mossèn Josep Estelrich, escriu que en el decurs del temps s'hi anaren instituint una relació de festes anyals, ben populars i participades, que es consolidaren a partir de la tradició. La ja anomenada d'Es Quart Diumenge, esdevé la major de totes elles i es manté encara en plena vigor. "Enlloc del món (sic.) llevat de Sant Joan, el quart diumenge de quaresma té cap significació especial: per tot arreu és un diumenge com qualsevol altre. Només pels santjoaners és un diumenge singular i entranyable... un signe d'identitat".(4) El seu origen és ben curiós. La motivació no sorgeix per cap promesa col·lectiva, ni acord dels Jurats, ni per institució de la clerecia. És el mateix poble qui la crea, la fa seva, la configura sense adonar-se'n al llarg dels segles i, sobretot, la viu. Mossèn Antoni M. Alcover i Sureda, el reconegut Vicari General de la diòcesis mallorquina, folklorista, filòleg i iniciador del famós *Diccionari català-valencià-balear*, en una de les seves obres que titulà "Corema, Setmana Santa i Pasco", la descriu així:

EL SANTUARI DE CONSOLACIÓ

“Una cosa mos han contada que fan a St. Joan es quart diumenge de Corema, molt ben pensada: celebren sa multiplicació d'es cinc pans i dos peixos, de què parla el Sagrat Evangeli d'avui; i van a celebrar-ho en es santuari de la Mare de Déu de Consolació, a una mitja horeta lluny d'es poble, dalt un pujol que domina tots aquells contorns. Hi puguen es dematí en processó: es Clero, s'Ajuntament i tot es poble, i allà dalt diuen l'Ofici, un Ofici de los més solemne, i es coremer (predicador de la Quaresma) hi sol deixar caure un sermó d'aquells de pinyol vermei”.(5)

Seguidament hi afegeix: *“Tothom va a l'Oferta, i els donen panetets pastats sense llevat (pa alís, àzim), que duen senyats es cinc pans i es dos peixos, [i que son] beneïts abans de començar l'Ofici”.* Aquest mateix ritual encara és observat actualment. La festa s'instituí l'any 1621 a partir del llegat testamentari de mossèn Onofre Falconer i Estada, un prevere santjoaner ben devot de la Mare de Déu de Consolació. Dicta la disposició següent: *“Lexa que al quart diumenge de la quaresma cada any perpètuament, per los preveres de dita parròquia [de Sant Joan] sien cantades matines, missa i aniversari en la dita església vella”.*(6) Com ja hem vist, la litúrgica d'aquest dia es dotada de certa solemnitat i, ara amb l'assignació econòmica de dita Obra Pia, en el Pujol de Consolació, encara seria més protegida i avivada. La gent de Sant Joan i dels pobles dels voltants, començà a assistir-hi en massa; sens dubte, amb l'únic objectiu de trobar una mena d'alleujament i respir enmig dels rigors quaresmals.

Antiga estampa i detall de la Mare de Déu de Consolació

La presència de les coquetes de pasta alisa que es reparteixen en el transcurs de la festa, sorgeix de la necessitat d'interpretar la narració de l'Evangeli que és llegit durant la missa d'aquest dia.(7) S'hi explica el miracle que feu Jesús, de la multiplicació de cinc pans d'ordi i dos peixos pescats en el llac de Tiberíades, per tal d'alimentar a *“una immensa multitud que el seguia perquè veien els signes que feia en els malalts”.* La introducció del relat és rellevant i fàcilment transportable a les circumstàncies de Consolació. Diu l'Evangeli: *“Pujà Jesús a la muntanya, i allí s'assegué amb els seus deixebles. I era pròxima la Pasqua, la festa dels jueus”.* Llavors de la Lectura, el sermó del

Procés d'elaboració de les coquetes, moltes antigues i resultats

EL SANTUARI DE CONSOLACIÓ

predicador versava sobre el mateix prodigi, i l'atenció de l'auditori es fixaria en el pa de cada dia i amb les suors que comportava, en temps de sequeres i males anyades. Com de bé els hauria caigut, de tant en tant, ens diria mossèn Estelrich, una multiplicació de pa i, perquè no, també de peix. Tan destacada va arribar a ser la presència del fet evangèlic en la celebració del Quart Diumenge i en la mateixa significació del santuari que, quan l'any 1689, s'hi bastí un retaule major per al presbiteri, aquest fou representat en una pintura que coronava tot el conjunt i avui, encara, es conserva dins la sagristia. També, algú en el seu moment tingué l'encertada idea de revivre-ho plàsticament, distribuint en tal diada i a balquena aquest pa beneït. Cada panetet o coqueta és gravada amb art i ingeni popular, ja sigui amb la figura de la marededeu titular o amb els referits cinc pans i dos peixos. Es fan també casques una mena d'estrelles més grosses, amb trepat i més brodades, formades de vàries coquetes unides en forma circular i que semblen una petita claraboia. Jo mateix he estat testimoni de com uns dies abans de la festa, de bon matí, un bon estol de gent feïnera i animosa, en ambient de gaubança, puja al santuari per treballar de valent amb l'objectiu de garantir aquesta tradició bella i antiga que identifica els santjoaners i que es vol mantenir.(8) N'Amades amb el seu *Costumari català* ens ajuda a projectar més àmpliament el nostre coneixement i esmenta que, també, a les terres del Principat aquest diumenge era nomenat popularment "Diumenge del Pa". Era costum molt estès beneir

Procés d'elaboració de les coquetes

Imatge de la Mare de Déu de Consolació

després de l'ofici i repartir entre els pobres, panets que igualment deurien anar senyats amb la mateixa simbologia que ens remet al miracle de Nostre Senyor. La gent els hi atribuïa certes virtuts remeieres i, per tal d'assegurar-se ventura i salut per tot l'any, procuraven adquirir-los, a canvi d'algunes monedes, dels mendicants que els havien rebut en almoïna. També esmenta una antiga creença que en aquest dia el peix s'enriquia amb més valor energètic i tothom en menjava per dinar. Llavors conclou el seu article esmentat la nostra festa de Consolació com l'única que s'ha mantingut en el temps i ha arribat als nostres dies(9)

El repartiment de pa beneït a Sant Joan s'aniria consolidant dins el primer quart del segle XVIII. D'aquesta època són els motlles més antics que es coneixen per marcar les coquetes i la documentació que ens parla de la capta de blat que es feia a l'estiu per proveir-se de matèria primera. Alguns anys, la quantitat estimada que necessitarien i que es reservaven de la collita era d'una quartera. Fins a 1729 hi ha una llacuna documental que no ens permet encertar el punt de partida exacte de la tradició. La nota, que a partir d'aquest any s'escriu, esmenta "4 sous per gasto de fer los panets", com qui parla d'una cosa ben habitual i coneguda de temps enrere. No és desmesurat pensar que les coquetes sorgissin dins l'eufòria de l'estrena del retaule major de Consolació.

EL SANTUARI DE CONSOLACIÓ

Del reconegut folklorista santjoaner, Fra Rafel Ginard, franciscà del Terç Orde Regular, coneixem unes notes que descriuen les coquetes amb precisió. No ens podem estalviar de copiar-les, per tal que el lector, amb imaginació, les pugui recrear i "assaborir":

"Les coquetes són de farina sense llevat i aigua i cuites al forn. N'hi ha de tres grossàries. De la grossària petita n'hi ha, al manco, de tres dibuixos distints. Es fan amb motlo. Aquestes petites son redonenques, planes, de mig cm. de gruixa o un poc més i devers tres dits (meus) de diàmetre. Al centre hi tenen representats els cinc pans i dos peixos. Al voltant de les coquetes petites hi ha puntes i brodadures de tres estils diferents. A una d'aquestes petites, en lloc dels cinc pans i dos peixos, du la Mare de Déu de Consolació amb l'Infant. És una mena de pa beneït. Hi ha dos motlos més de gran tamany i forma distinta amb filigranes, nervis, puntes amb sis forats triangulars, al volt d'un centre d'on parteixen sis nervis cap a un cercle més ample (són els nervis com els raigs d'una roda, la cuba és el centre on en una d'aquestes coquetes grosses hi ha la Mare de Déu. La roda externa va amb una llanta de puntes petites). La forma més grossa de les coquetes té la mateixa forma de l'anteriorment descrita, més que a cada raig o nervi que parteixen del centre correspon a una punta engalanada amb una randa d'altres petites puntes que fan un dibuix molt vistós. Les dues castes de coquetes grosses a què ens referim al que es consonen més, és al traçat d'una claraboia en petit. També s'assemblen a les antenes d'un molí de vent o de treure aigua... d'unes o altres, tothom vol coquetes".(10)

El Quart Diumenge era de molta bulla en el santuari. Mossèn Alcover ja ens hi introduí en aquest ambient festiu. El P. Ginard aporta altres notes ben

interessants, com l'explicació que, després dels oficis religiosos, els Donats (11) convidaven a tothom a un refresc on s'hi servien confits de mora, galetes dolces i suc (begudes alcohòliques). Seguidament la gent s'escampava pels entorns de Consolació per dinar. La clerecia, autoritats civils i els que havien aportat a la capta del blat per fer les coquetes, ho feien junts i eren convidats a menjar arròs amb bacallà. A la tarda, música, taules amb cacaueters, torroneres, taronges, ensaïmades i altres llepolies, rodes de la fortuna "amb doble fondo que enganaven"... El franciscà recorda que la gentada que compareixia a la festa, als actes religiosos, era tanta que "no cap dins l'església i es posa pel pati de davant el portal que és romànic". Per als cívics, quelcom semblant. Els venedors ja hi havien arribat el dia abans per prendre lloc i instal·lar-s'hi. "Era una costum que els allots anassen [a ajudar] a empènyer els carros dels venedors que pujaven a Consolació i els allots rebien en paga una grapada de cacauets o encalçaven taronges que els tiraven per l'escala [d'accés al santuari]. Els allots sortien prest d'escola (el mestre els amollava o ja no anaven a l'escola)".(12)

El santuari de Consolació tenia al llarg de l'any diverses festes

Ja hem dit que el santuari de Consolació tenia al llarg de l'any diverses festes, a més d'aquesta en què ens hem centrat avui i que és la major: històricament les processons del Diumenge de Rams i Divendres Sant hi feien una estació rememorant la Passió de Crist i la seva Mort dalt del puig del Calvari, un aplec de "Pancaritat"(13) la tercera festa de Pasqua, o sigui el dimarts de la vuitada, la festa del Nom de Maria per setembre i un aniversari de difunts, entorn a la diada de Tots Sants. A més, el poble també hi ha acudit en massa davant necessitats col·lectives, principalment en èpoques de caresties, sequeres i males anyades. No debades la titular del santuari és Maria, venerada sota l'advocació de consoladora dels afligits. Hom no dubtava que la *Consolatio* que apareix marcada en la peanya de la santa figura era un do que els havia d'arribar de Déu per mans de la seva Santíssima Mare.

EL SANTUARI DE CONSOLACIÓ

De forma eventual, però amb certa freqüència, s'han celebrat dalt del puig de Consolació, rogatives per implorar remei davant perllongades pluges i els perills conseqüents de collites insuficients. Ha quedat constància de la processó penitencial que per tal motiu s'hi celebrà l'any 1739. Els santjoaners hi pujaren la imatge de Sant Josep, espòs de la Verge Maria. L'any 1748 fou especialment calamitós per a Mallorca. La raó era la mateixa i altres desventures o conseqüències que s'hi afegien: *"se anà en processó a Nostra Señora de la Consolació, allí se beneïren los aires"*. L'any següent, la situació no havia millorat i van recórrer a la intercessió de les relíquies: *"Als 25 [febrer 1749] posaren patent lo Santíssim Sagrament y a la tarde anaren al Puig de Nostra Señora de Consolació ab processó aportant la reliquia y també la figura de Sant Joseph; als dos de març tragueren la Veracreu y beneïgueren los aires, y als 7 dit plogué..."*. També es troben notícies d'altres processons d'acció de gràcies, senyal que les súpriques eren escoltades: *"Lo que se replegà en la Processó en acció de gràcies de la Aigua, 18 ss. 6"* (1761).(14)

Vista general (imatge inferior esquerra) i detall de la mateixa (imatge superior) del reliquiari de la Mare de Déu

Quan el cronista parla de la relíquia que pujaren l'any 1749, no ens aclareix de quina relíquia es tracta. No seria la del *Lignum Crucis* (15) que esmenta posteriorment, però si podria ser qualsevol de les que conserva la parròquia de Sant Joan, com pugui ser la del sant titular (16) o, amb menys probabilitat la del màrtir Sant Sebastià.(17) Aquesta absència de força documental ens permet donar-nos la llicència de pensar que pogués ser una relíquia ben curiosa que es troba documentada a partir de 1724 de *"una vestidura de N^a Sra. ab què es diu per tradició que [portava quan] fonc trobade"*.(18) Recordem que aquest no és un cas aïllat i que el santuari de la Mare de Déu de Lluc, guarda amb gran veneració, dins un reliquiari d'argent, el mantell de domàs verd que portava la Moreneta mallorquina en el moment de la seva Trobada.(19) Aquella mateixa nota ens aclareix que la vestidura de Consolació era *"engastade dins de un vidre"*. Vuit anys més tard les notícies ens demostren que no gaudiria de la protecció suficient: *"una vestidura de Nostra Sra. que es diu per tradició que és la matexa ab que fonch trobada, la qual estava dins una vase a modo de quadro, y un vidre davant, y per el poch cuydado se ha tingut, és rumput dit vidre, y se te dita vestidura ab mala decència"*.(20)

EL SANTUARI DE CONSOLACIÓ

Els llibres de comptes de l'arxiu parroquial donen fe que l'any 1804, es feu un bell reliquiari d'argent i argent sobredaurat, cisellat i sobrepujat, anomenat de la Mare de Déu de Consolació. El cost total ascendí a 128 lliures mallorquines i 2 sous. Més també es feu una caixa de llenya per custodiar-lo que costà 23 ll. i 14 ss. Per ajudar a pagar-ne les despeses es van promoure diverses iniciatives, com una capta per dins la vila, la rifa d'un medalló d'or i crestell per un rosari...(21) Actualment, aquest reliquiari es conserva en el museu parroquial de Sant Joan i l'hem pogut contemplar. És ben curiós com en el receptacle central no s'hi destria la presència de cap relíquia, sinó una representació brodada en or damunt seda

de l'escena de la Trobada de la Mare de Déu amb el pastoret moro de Solanda. Algú podria presumir que al darrere d'aquesta estampa, ricament treballada, s'hi amagués el que es conservaria de la venerable gonella. És un misteri que de moment no hem pogut resoldre. Caldria la manipulació de la peça d'orfebria. De moment ens quedem amb que el poble de Sant Joan l'ha venerat i el venera perquè els recorda la presència i proximitat de la seva Reina i Mare, la qual els protegeix a tots ells des del baluard que té aixecat dalt del puig de Consolació.

Jordi Llabrés i Sans

Notes:

- 1 Estelrich, Josep. *El Pujol de Consolació de Sant Joan*. Sant Joan, 1993, p. 32.
- 2 Estelrich, Josep. *El Pujol de...* [op. cit.], p. 49.
- 3 Amades, Joan. *Imatges de la Mare de Déu trobades a Catalunya*. Barcelona, 1989, p.1 53.
- 4 Estelrich, Josep. *El Pujol de...* [op. cit.], p. 111-112.
- 5 Alcover, Antoni M. *Corema, Setmana Santa i Pasco*. Palma, 1956, p. 15.
- 6 Estelrich, Josep. *El Pujol de...* [op. cit.], p. 113.
- 7 *Evangeli de Sant Joan*, 6, 1-15.
- 8 L'any 2022, un cop havent sortit de les restriccions de la pandèmia de la Covid-19 i per tal de donar suport a la festa, el Bisbat de Mallorca va editar un reportatge per a la televisió pública balear, centrat en l'elaboració de les coquetes. El vaig dirigir, guionar i locutar jo mateix. El company Xisco Julià i Joan Picornell, registraren totes les imatges que podeu veure a: <https://youtu.be/TUkeR4dNXm>
- 9 Amades, Joan. *Costumari Català: el curs de tot l'any*. Barcelona, 2001, p. 668.
- 10 Ginard, Rafel, TOR. *Calendari Folklòric de Mallorca*. Primavera. Sant Joan, Mallorca, 2022, p. 29-30.
- 11 A Mallorca els donats són les persones seglars que estan al servei dels santuaris o d'una comunitat religiosa, principalment de clausura, sense estipendi i sota certes condicions (manutenció, allotjament, etc.). Aquests s'obliguen a complir els encàrrecs dels religiosos, captar per a ells, etc. A Catalunya se'ls anomena ermitans i en castellà, "mandadero".
- 12 Ginard, Rafel, TOR. *Calendari Folklòric de...* p. 28-30.
- 13 Els *pancarriats* són els aplecs que es fan a fora-vila o a dalt d'un turó on hi hagi alguna ermita o santuari marí en els dies posteriors immediats al de Resurrecció. S'hi duen panades i robiols, que són les típiques menges de la Pasqua mallorquina. Mossèn Antoni Maria Alcover n'explica l'origen: "Els antics Jurats de Mallorca, Diumenge de l'Àngel (anomenat així, el de la vuitada de Pasqua) —que el celebraven amb tota solemnitat festejant l'Àngel Custodi de Mallorca—, quan acabava l'ofici a s'esglesia del Temple, repartien un pa a totes ses famílies pobres, i aquella bona gent a's capvespre el s'anaven a menjar per devora Sa Riera; i an aqueixa modesta bauxa li deien pancaritat perquè se menjaven aquell pa que per caritat havien rebut, i aqueix nom després se va estendre a totes ses bauxes que es feien sa setmana de Pasco a fora-porta i per fora-vila" (*Corema, Setmana Santa i* [op. cit.], 168). Avui encara gaudeixen de plena vigència i són ben concorreguts els de la Segona Festa de Pasqua (dilluns) a la Torre de Sant Elm (Andratx), a l'ermita de Sant Vicenç Ferrer (Muro), al santuari del Puig de Maria (Pollença) i a l'ermita de Crist Rei (Selva). La Tercera Festa (dimarts) en els santuaris de la Mare de Déu de la Victòria (Alcúdia), de la Pau de Castellet (Algaida), de la Bona Pau de Sant Miquel (Montuiri) i de Bonany (Petra). Aquest mateix dia, també a les ermites de Sant Miquel (Campanet), de Santa Margalida de Crestatx (Sa Pobla), de Santa Lúcia (Mancor de la Vall) i del Sant Crist del Remei (Llubi). El dimecres o Quarta Festa, a l'ermita de la Mare de Déu del Cocó (Lloseta). El diumenge de l'Àngel, al santuari de la Mare de Déu del Refugi (Alaró), al de Montis-ion (Porreres) i al de Gràcia (Llucmajor), a les ermites de Sant Blai (Campos), de Betlem (Artà), de Santa Magdalena (Inca), de la Santíssima Trinitat (Valldemossa), a la Cova de Sant Martí (Alcúdia), al Castell de Bellver (Palma)...
- 14 Estelrich, Josep. *El Pujol de...* [op. cit.], p. 102-103.
- 15 "Reliquiari de la Veracreu (37 x 26 x 3'5 cm. ampl.) Creu de plata filetejada, amb flors de lis en els angles, i rombes amb medalló daurat, en els caps; en la part posterior dins els rombes hi ha caps d'àngel. La relíquia dins un medalló en el centre de la creu, consta de dos petits fragments, de 10 i 8 mm., sobre tela morada. Per la part posterior el medalló és protegit per una tapa, tancada amb una agulla unida a la creu per una cadeneta; tot de plata. Peu de coure (28 alt) de planta sisavada, assentat damunt sis capets de lleó. El reliquiari [ja] és mencionat a les visites pastorals de 1634 i 1641", a Estelrich, Josep. *Catàleg del Museu Parroquial de Sant Joan*. Sant Joan, 1993, p. 15.
- 16 "Reliquiari de sant Joan Baptista (66 x 28). De fusta daurada i estil barroc, amb un cap d'àngel en la part inferior. En el centre medalló amb la relíquia, en forma de creu grega, amb orla de filigrana. Fet l'any 1733, costà dues lliures", a Estelrich, Josep. *Catàleg del Museu...* [op. cit.], p. 17.
- 17 El màrtir Sant Sebastià, a Mallorca era més invocat per les causes de malalties i contagis. Veg. Llabrés Sans, Jordi, "Els reliquiaris de Sant Sebastià a la Catedral de Mallorca i la seva influència en altres esglésies de Mallorca", *Reliquiae Sanctorum in Catalonia*, n. 8, setembre-octubre de 2021, p. 36- 39. Disposem també de la descripció del reliquiari de l'església de Sant Joan: "Reliquiari de Sant Sebastià (68 alt.). En forma de braç, damunt peanya vuitavada; de fusta daurada i estofada" a Estelrich, Josep. *Catàleg del Museu...* [op. cit.], p. 13.
- 18 Estelrich, Josep. *El Pujol de...* [op. cit.], p. 50.
- 19 Veg. Llabrés Sans, Jordi, "La relíquia del Mantell de la Mare de Déu de Lluc, patrona de Mallorca", *Reliquiae Sanctorum in Catalonia*, n. 3, gener de 2021, p. 23-28.
- 20 Estelrich, Josep. *El Pujol de...* [op. cit.], p. 50.
- 21 Estelrich, Josep. *El Pujol de...* [op. cit.], p. 64.

LA LLAR

Un viatge a la vida
quotidiana medieval

Relíquies de sant Pere, patró de Reus

RELÍQUIES DE SANT PERE

Redacció.- El 1625, el 7 novembre farà 400 anys que els carmelites van adquirir una relíquia de sant Pere per al seu convent de Reus. Aquesta devia ser la primera ocasió en què la ciutat del Baix Camp posseïa restes del que n'esdevindria sant patró.

Després de rebre la relíquia, es va encarregar la producció d'un reliquiari del sant on ubica-la. L'atribució al crani del sant va suggerir elaborar un bust de fusta policromada on es va situar la resta sagrada. Aquest es va mostrar en la festivitat de l'any següent.

Unes dècades més tard, es va encarregar un altre reliquiari a l'orfebre i argenter Francesc Via, que va produir-lo el 1696 a imatge de l'anterior. Fa poc temps, aquesta peça va ser objecte d'una restauració de part del Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya, i es va descriure en detall: "Es tracta d'un bust perllongat vestit amb túnica, estola i nimbe. El cap, lleugerament alçat, té un rostre senil amb barba. La túnica és àmplia i cenyida a la cintura, presenta el plecs marcats i reproduïx un teixit de brocat. Al pit porta incrustat el reliquiari oval, conservat a l'església prioral, que allotja un fragment del crani de sant Pere Apòstol; presenta motllures sobredaurades i cresta de filigrana amb dinou encasts de vidre vermell que figuren roses. Amb la mà esquerra agafa les simbòliques claus i amb la mà dreta subjecta el llibre per la part de les sivelles; les tapes presenten

El reliquiari de sant Pere en la processó de la Festa major de Reus. Foto de Víctor Rodríguez

una decoració similar a la del vestit; el nimbe té una decoració repussada semblant a una corona de flors; la peanya té forma octogonal, i en els escaires hi ha fulles de fosa retallades".(1)

El bust amb les relíquies de sant Pere forma part de l'essència de la Festa Major. El Protocol de les festes majors de la ciutat de Reus(2) indica, amb precisió, la funció del reliquiari. La vigília de la celebració, en l'ofici de completes, s'extreu el bust-reliquiari del lloc on es guarda sota panys amb tres claus i es diposita en un lloc visible. La diada central de la festa, el 29 de juny, a la tarda, es diu la missa patronal. A l'acabament, es porta el bust en processó acompanyat del representats de l'Ajuntament de Reus i els gegants i altres grups festius, locals i forans, que ballen la melodia especial de la processó.

Quan el bust surt de l'església prioral l'àliga balla davant seu com a gest de reverència de la ciutat cap al seu sant patró.

El recorregut del seguici té punt de sortida i arribada a l'església i fa el recorregut següent: plaça de Sant Pere, Fossar Vell, raval de Sant Pere, carrer de Sant Pere Apòstol, carrer de l'Hospital i de la Presó, plaça de la Farinera, carrer de Santa Anna, raval de Santa Anna, carrer de Monterols, plaça del Mercadal, carrer Major i plaça de Sant Pere.

Quan el reliquiari arriba a l'alçada de l'Ajuntament, l'alcalde de la ciutat, o a qui hagin delegat, encén la tronada. Quan la imatge arriba al punt final de l'itinerari, els castellers pugen pilars i tots els grups festius ballen conjuntament. Finalment, el bust és tornat al lloc on es guarda la resta de l'any.

Notes:

1 "Bust reliquiari de Sant Pere" [en línia]. Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya, 2013 [consulta: 3 de març de 2025] Disponible a:

https://centredere restauracio.gencat.cat/web/content/crbmc/pdf/arxiu/bust_reus.pdf

2 Protocol de les festes majors de la ciutat de Reus [en línia] La Carrutxa [consulta: 3 de març de 2025]

Disponible a (p. 5-

7):https://www.decidimataro.cat/uploads/decidim/attachment/file/104/Protocol_FestesMajors_Reus.pdf

Les relíquies desaparegudes de Santa Maria del Vilosell

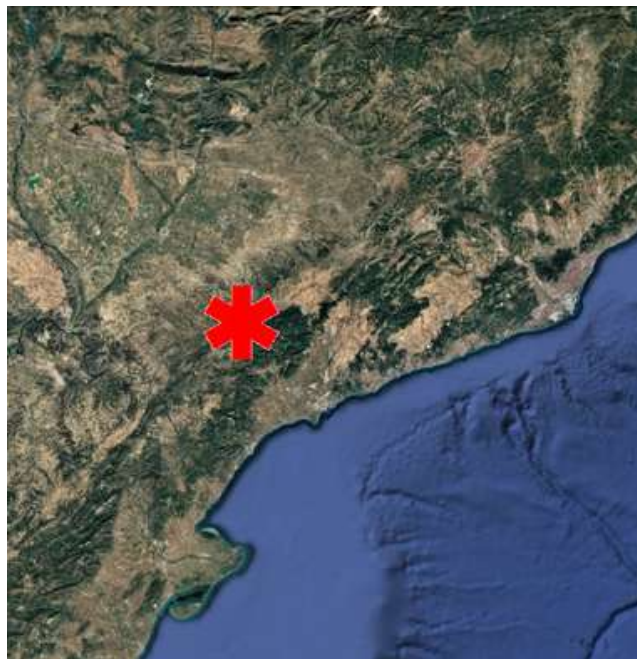

RELÍQUIES DEL VILOSELL

Redacció.- El municipi del Vilosell forma part de la comarca de les Garrigues. L'església parroquial, dedicada a la Mare de Déu, posseïa unes relíquies que van desaparèixer el 1936 a l'inici de la Guerra Civil espanyola.

Vicenç Aguado, a la revista Talaia, editada pel Centre d'Estudis Locals del Vilosell, proporciona una interessant informació sobre aquestes restes sacres.(1) Aquest autor indica que a mitjan segle XV, aquesta església ja posseïa estelles de la veracreu que havia superat la prova de foc. La rebuda de noves relíquies va ser conseqüència de l'interès del prelat Josep Caixal i Estradé, nascut a la població a principis del segle XIX, que va ser bisbe d'Urgell entre 1853 i 1879. Segons Aguado, l'objectiu d'aquesta adquisició era proporcionar major importància a la festa dedicada al Santíssim Sagrament que el mateix Caixal havia impulsat.

Reliquaris de Vilosell en imatge de 1915 del Fons Fotogràfic Salvany. Biblioteca de Catalunya

RELÍQUIES DEL VILOSELL

GOIGS EN ALABANÇA DE LES
SANTES RELÍQUIES
QUE ES VENERAVEN A
L'ESGLÉSIA PARROQUIAL
DE
SANTA MARIA DEL
VILOSELL
(ARQUEBISBAT DE TARRAGONA)

Ja que Déu nos ha donat
aqueix tresor celestial:
*Guardau o Santes Relíquies
al Vilosell de tot mal.*

D'aquella, Creu Venerable
un bocí se'ns ha donat
en la que Jesús clavat
morí per lo mon culpable
Per sa virtut inefable,
esta ioia principal.
Guardau o Santes...

Pedra de la sepultura
de Cristo se'ns va donar:
Terra Santa va alcansar
lo Vilosell per ventura;
Troband en la terra pura
lo més preciós mineral.
Guardau o Santes...

Endolceix nostra afició
Maria amb sa llet sagrada
la Mare tan desitjada
ofereix sa protecció;
Paguem-li tal atenció
al nostre amor filial.
Guardau o Santes...

Sant Pere Apòstol ditzós,
del qual l'ombra tots curava,
amb un modo prodigiós,
volgué clegrir per repós
aquesta urna celestial.
Guardau o Santes...

Sebastià part nos presenta
de son cos martiritzat,
Sant Roc a l'atribulat
amb sa Reliquia acontenta,
Blai, los favors nos aumenta
en fer gràcies lliberal,
Guardau o Santes...

Sant Jordi sa protecció
que el món sempre desitjà,
a par que aquí la posà
volent ser nostre Patró;
Ell nos dona en l'aflicció
un dolçíssim cordial,
Guardau o Santes...

Els Sants Abdó i Senent
prenda també nos deixaren;
En que nos auguraren
son emparo permanent.
Lo mateix per Sant Vicent,
per un favor especial.
Guardau o Santes...

Del món Llorenç vencedor
és posat en la graella,
y mor amb lo foc en ella,
oferim Protector.
Puix nos dona son amor
en la prenda més cabal.
Guardau o Santes...

Santa Llúcia ab gran furor
al foc es arrevatada,
i poc després degollada
per mans de l'Emperador.
Pronentent-nos son favor
en la desdita fatal,
Guardau o Santes...

De son costat valerós
que a las brasas se tirà,
Apol·lònia nos donà
per carinyo un petit os;
Ten al Vilosell dit os
a best riquíssim caudal.
Guardau o Santes...

A Bàrbara cruelment
son Parc va degollar;
Però un llamp lo va tirar
a l'infern en un moment;
Patrona aquí de la gent,
deté la furia infernal,
Guardau o Santes...

Aquella gran peccadora,
i després gran penitenta,
Magdalena va contenta
per ser nostra protectora;
Asistiu-nos en tot hora
i més en l'hora final,
Guardau o Santes...

Úrsula com a primera
de las onze mil donselles,
nos deixà també d'aquelles,
una prenda duradera;
És ella la primavera
que ens promet fruit celestial,
Guardau o Santes...

Ja que Déu vos ha posat
del Vilosell per Patrons,
derrantau los vostres dons
quan vos invoca postrat
lo remei universal,
Ja que Déu vos ha posat.
Guardau o Santes...

Ja que Déu nos ha donat
aqueix tresor celestial:
*Guardau o Santes Relíquies
al Vilosell de tot mal*

✠ *Sancti Dei omnes intercedere dignemini*   ✠ *Per nostra omniumque salute*

VERSÍO ORIGINAL DEL TEXT NOUICENTISTA RECUPERAT PER VICENÇ AGUADO I CUIDOLÀ DELS FONDS PEIRÓ CAIXAL
DE L'ARXIU DE LA PROVÍNCIA TARRACONENSE DE LA COMPANYIA DE JESÚS.
Dibuixos aproximació amb ploma i tinta xinesa d'en GABRIEL CORNADÓ I FARRÉ

Gogistes Tarragonins núm. 912 • Goigs núm. 687
Dip. leg.: T-1.363-09
FACSIMIL VIII

Edició dels goigs amb la relació de
reliques de Vilosell i il·lustració dels
corresponents reliquiariis

Nota:

1 Aguado, Vicenç. "Les santes relíquies que el bisbe Caixal va obtenir per a l'església parroquial del Vilosell", *Talaia del Vilosell*, n. 8, juliol de 2007, p. 18-20

El bisbe va fer les gestions oportunes mitjançant el seu nebot Joan Caixal i Roig els anys 1877 i 1878; aquest darrer es trobava a Roma i les va enviar a Vilosell.

La relació de relíquies, a més de l'esmentada vera, les donà a conèixer el mateix Aguado a partir de la lletra d'uns goigs que va localitzar en el fons Peiró-Caixal i que es van editar fa uns anys pels Gogistes Tarragonins: una pedra del sepulcre de Jesucrist,

llet de la Mare de Déu, un fragment d'os de sant Pere apòstol, un bocí del cos de sant Sebastià, sant Roc, sant Blai, sant Jordi, sants Abdó i Senén, sant Vicenç, sant Llorenç, santa Llúcia, un fragment d'os de santa Apol·lònia, una relíquia de santa Bàrbara i santa Úrsula. I, a més d'aquest document testimonial de les restes, es conserva una imatge dels reliquiariis i que prové del Fons Fotogràfic Salvany, que es troba a la Biblioteca de Catalunya.

**Més relíquies
de Sant Esteve de la Garriga**

MÉS RELÍQUIES DE LA GARRIGA

Redacció.- En el número anterior, constava un article dedicat a les relíquies de Sant Esteve del terme municipal de la Garriga. Aquestes, però, tot i ser molt significatives, no éren la totalitat de restes sacres que s'hi ha venerat. Per aquesta raó, s'ha redactat aquesta addenda.

L'edició d'un fullet (1), publicat fa uns anys, mostrava la riquesa del tresor de l'església parroquial de Sant Esteve format per peces litúrgiques destinades al culte i algunes interessants relíquies. En material d'orfebreria, una veracreu de plata daurada i un reliquiari dels Sants Màrtirs, possiblement de sant Lluç i sant Marcià, formaven part d'aquesta riquesa a finals del segle XVII.

Les primeres dècades del segle XIX van suposar la pèrdua, a causa de robatoris, d'algunes d'aquestes peces, especialment en moment de conflicte bèl·lic. En canvi, com va succeir en moltíssims temples, la darrera Guerra Civil (1936-1939) no va comportar la destrucció ni la desaparició del patrimoni conservat en aquell moment.

Després de les diferents sostraccions, l'actual tresor compta amb un reliquiari-ostensori de plata sobredaurada, amb decoració

2 **RELIQUIARI- OSTENSORI.** Segle XVI. Plata sobredaurada. Peu lobolat. Decoració repujada i cisellada i elements de fosa. És la peça més antiga que es conserva de l'antic tresor.

Reliquiari-ostensori (n.2)
Segle XVI.

repujada i cisellada, i amb elements de fosa. Aquesta peça és la més antiga i es conserva des del segle XVI. De la segona meitat del segle XVIII, s'hi pot veure una veracreu de plata amb detalls d'àngels i figures vegetals.

Nota:

1 Hernández, Joan (text); Roca, Caterina (fotografia). *El tresor parroquial de Sant Esteve de la Garriga*. La Garriga: [s. e.], p. 10

Agraïxo la col·laboració de Víctor Rodríguez per la documentació d'aquest article

Façana principal de l'església parroquial de Sant Esteve de la Garriga

Efemèrides 2025

**400 anys de la mort de
sant Miquel dels Sants**

EFEMÈRIDES 2025

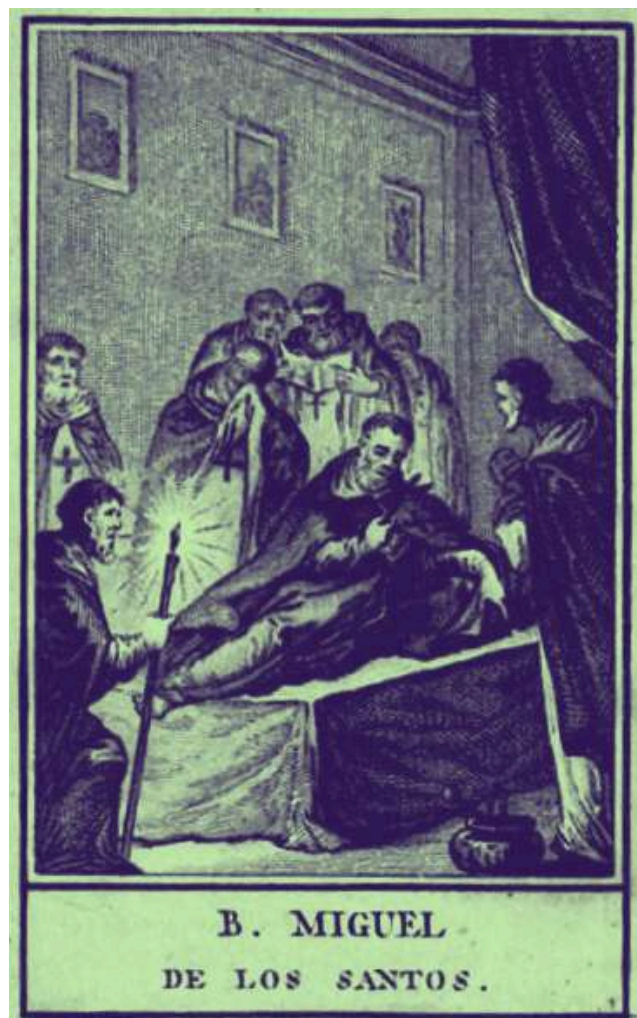
Redacció.- La ciutat de Vic, en altra època molt coneguda com *la ciutat dels sants*, va ser la població natalícia de Miquel Argemir i Mitjà. Conegut posteriorment per fra Miquel dels Sants, va néixer el 29 de setembre de 1591. La vocació religiosa, sentida des d'edat primerenca, el va dur a professar com a frare trinitari descalç amb el pas per diversos convents d'aquest orde fins a l'exercici de superior del centre comunitari de Valladolid, on va morir a l'edat de 33 anys. En els seus darrers anys va viure diferents incidents de tipologia mística que li van proporcionar gran fama de santedat.

La seva beatificació, reconeguda pel papa Pau VI el 24 de maig de 1779, va incrementar l'interès vigatà pel seu fill que estava enterrat al cenobi trinitari castellà. Entre les primeres accions de veneració que li van adreçar a Vic cal comptar la festa celebrada amb motiu de la seva consideració com a benaurat per l'Església, la reforma de la seva casa natalícia –a l'antic carrer de Sant Hipòlit, i la construcció d'un petit temple on se situava una escena seva quan era un infant. L'any 1862, la seva canonització –el 8 de juny, per Pius IX– va accelerar la condició de sant Miquel dels Sants com a patró de la ciutat vigatana.

El 10 d'abril d'enguany s'escauen els 400 anys de la seva defunció en el convent trinitari de Valladolid. Les cròniques que relaten els darrers dies de fra Miquel dels Sants són molt posteriors al fet ocorregut a Valladolid i redactats, especialment, amb motiu de la seva beatificació i revisades amb motiu de la canonització. La fama de santedat que ja tenia, en vida, el frare trinitari descalç va afavorir el manteniment del record d'aquell episodi, que es va recollir en el procés que va conduir al seu reconeixement com a sant.

Les diverses biografies de fra Miquel recullen els testimonis dels diferents episodis en els quals va predir que moriria a l'edat de trenta-tres anys; en diverses ocasions va manifestar que la seva vida terrenal acabaria en una edat tan simbòlica com la mateixa en què va morir Jesucrist.

La malaltia que el va afectar definitivament va ser una febre tifoide que se li manifestà nou dies

abans.(1) El relat dels seus darrers dies esmenten que es va trobar malament mentre predicava des de la trona de l'església del convent en el segon dia de Pasqua de Resurrecció i que en acabar el sermó ja se li evidenciava l'augment de temperatura en el seu cos. Els dies que van seguir patia molta set però rebutjava l'aigua amb la declaració següent: "Més set va patir el nostre Senyor Jesucrist pels meus pecats: per tant, és deure que jo l'imiti una miqueta".(2)

Fra Miquel, ben conscient que vivia els seus darrers dies, va demanar combregar. Companys seus, membres de la comunitat de frares, no se'n van separar en cap moment i van rebre una clara consigna del malalt: "[...] al moment de la mort fos enterrat a qualsevol hora que fos, i sense tocar les

EFEMÈRIDES 2025

campanes, ni avisar a cap persona, i fins i tot sense obrir les portes fins que ja estigués colgat al mateix lloc que els altres els seus germans difunts”.

Aquesta petició només va ser corresposta en el fet que va rebre sepultura al cementiri de la comunitat però no van poder contenir les visites freqüents, de religiosos i laics, mentre encara vivia i menys després de la defunció. La devoció que tenien a fra Miquel era més forta que el perill de contagi.

En plena nit del dimecres 9 d'abril, es va subministrar l'extremunció al malalt. Tot just havia començat el nou dia, va fer el darrer alè. La seva predicció es va fer efectiva i va morir a trenta-tres anys, sis mesos i dotze dies.(3) De tot el temps de la seva vida, havia estat membre dels trinitaris descalços durant disset anys, dos mesos i tretze dies. (4)

Miquel S. Salarich i Miquel S. Ylla-català van resumir amb precisió els fets que van envoltar aquell desgraciat succés: “Els miracles que realitzà ja en vida rodejaren fra Miquel dels Sants d'un nimbe de santedat que, quan li va sobrevenir la mort, tots els

qui acudien a contemplar-lo ja deien que volien veure el sant. La munió de gent que acudí al convent fou extraordinària, tot i que aquell es trobava a les afores de la ciutat, que obligà a prendre determinades precaucions. Les instàncies i crits de la multitud, malgrat haver permès l'entrada al convent, obligà a solemnitzar una processó que donà la volta al recinte. Tothom volgué tocar-lo o tocar el seu cos amb objectes religiosos, com rosaris i medalles. La gent li retallava trossos de l'hàbit i li tallava els cabells fins a deixar-lo gairebé sense, com també hagueren de tapar-lo amb un drap negre perquè l'havien deixat gairebé despulat”.(5) Josep Gros detallava una altra acció dels fidels: “Li havia rajat i rajava sang del nas i tothom volia tenir-ne empapat algun mocador. Els cavallers i religiosos guardians procuraven complaure el públic devot.” (6)

La notícia també devia arribar a Vic un temps després i, a més, els trinitaris descalços van tenir ben present el lloc d'origen del seu company. Dotze anys després del seu traspàs, van fundar el seu convent a la ciutat tot aprofitant l'edifici de l'església de Santa Margarida al carrer de Sant Pere. (7)

EFEMÈRIDES 2025

Notes:

1 Salarich, Miquel S.; Ylla-català, Miquel S. *Vigatans il·lustres*. Vic: Patronat d'Estudis Ausonencs, 1983, p. 56

2 San Diego, Luis. *Compendio de la vida del beato Fr. Miguel de los Santos*. Madrid: Oficina de D. Manuel Martin, 1782, p. 284-286

3 De Sant Lluís Gonçaga, Anselm. *Vida de San Miguel de los Santos*. Madrid; Barcelona; Vic: Libreria de los SS. Olamendi Lopez y Perdiguero; Libreria de los SS. viuda Pla; Imprenta y libreria de

Soler hermanos, 1862, p. 177

4 San Geronimo, Antonio. *Vida del Beato Miguel de los Santos*. Barcelona: Imprenta de Bernardo Pla, [1779], p. 226

5 Salarich, Miquel S.; Ylla-català, Miquel S. *Vigatans il·lustres* [op. cit.], p. 58-59

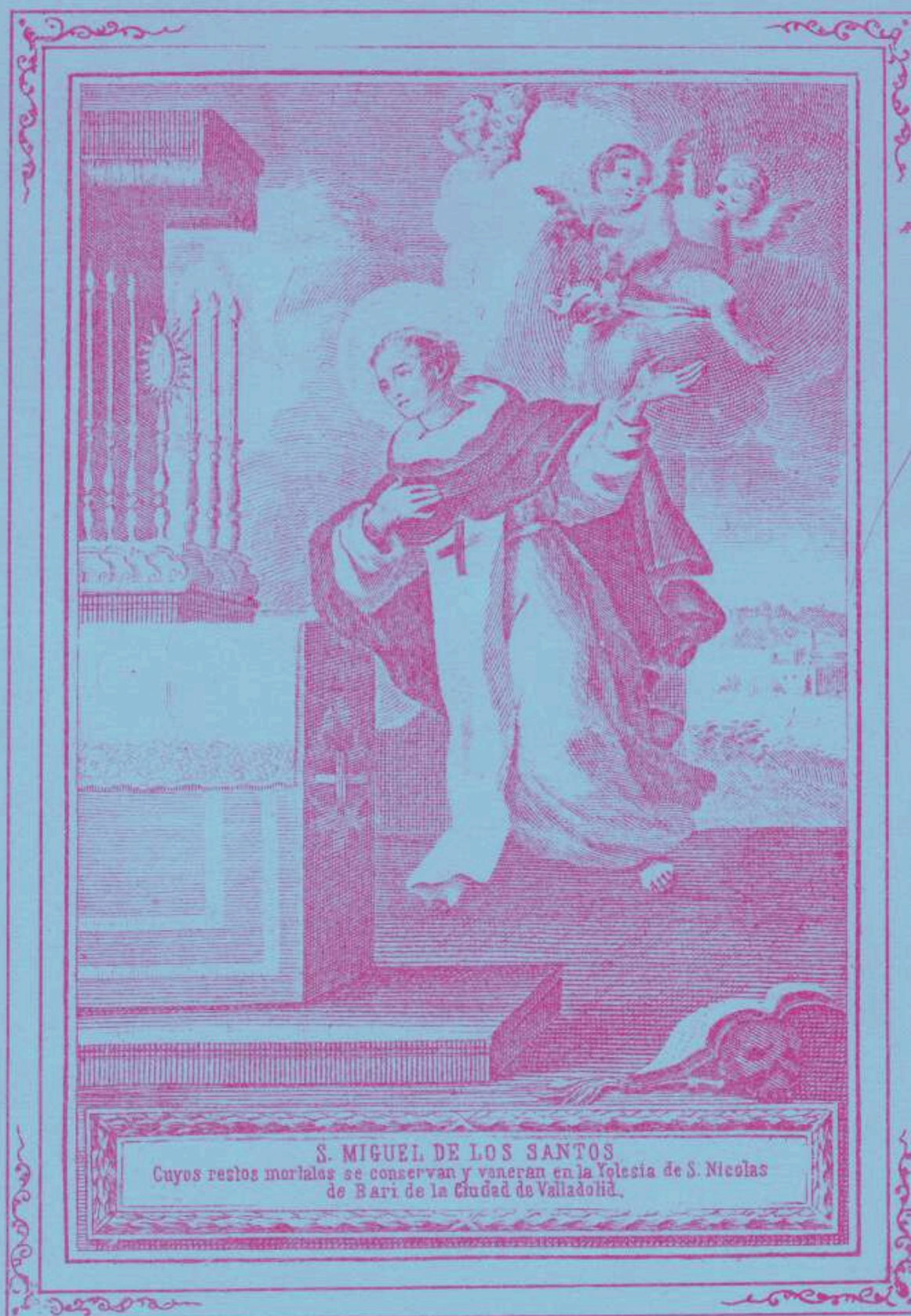
6 Gros, Josep. *Vida de Sant Miquel dels Sants*. Barcelona: Foment de Pietat, 1936, p. 264

7 Salarich, Miquel S.; Ylla-català, Miquel S. *Vigatans il·lustres* [op. cit.], p. 59

Reliquia i imatge de sant Miquel dels Sants a la seva casa natalícia de Vic

**75 anys de la
canonització de sant
Antoni Maria Claret**

EFEMÈRIDES 2025

Redacció.- El 7 de maig de 1950, aviat farà 75 anys, el beat Antoni Maria Claret va ser reconegut com a sant. Vuit dècades després de la seva defunció i només setze anys des de la seva beatificació, era canonitzat pel papa Pius XII. Aquest era un esdeveniment especialment esperat per als membres de la congregació dels Fills de l'Immaculat Cor de Maria o Fills del Cor de Maria (Cordis Mariae Filius C.M.F.) i per les integrants de l'institut religiós de les Religioses de Maria Immaculada Missioneres Claretianes (R.M.I.) que el nou sant havia fundat.

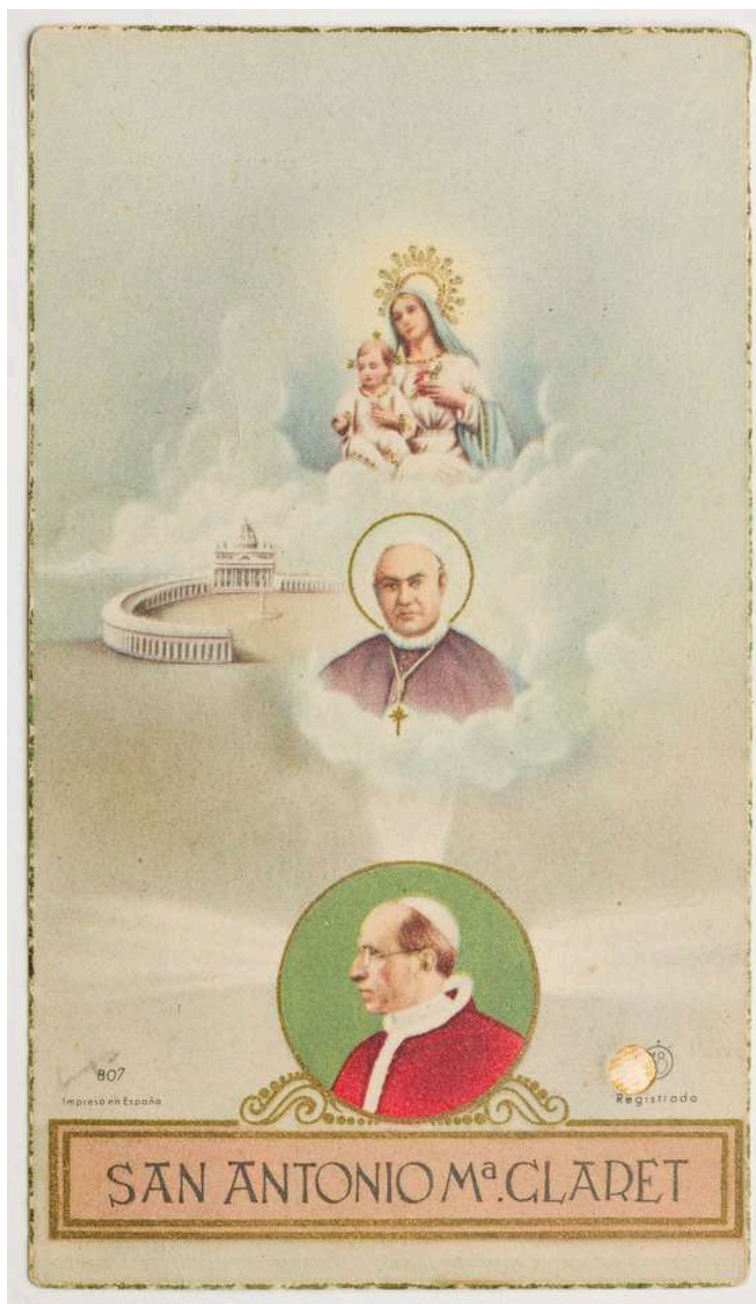
Claret és un dels sants catalans amb més relíquies, emeses en els diferents formats. A partir d'aquestes preuades peces, es pot seguir el procés de canonització, des que va ser reconegut com a venerable fins a la declaració de santedat.

El decret signat pel papa Pius XII, en data del 5 de març d'aquell any, indicava el camí que s'havia seguit fins a la proclamació. En època de Lleó XIII, el 4 de desembre de 1899, s'havia iniciat la causa de canonització; el 6 de gener de 1926 s'havien aprovat les virtuts i el 18 de febrer de 1934 s'acceptaven dos miracles produïts per la intercessió de Claret. D'aquest fet, el 25 de febrer del mateix any, Pius XI va presidir l'acte de beatificació. Quatre anys després, es va reprendre el procés que finalitzaria amb la canonització després de l'acceptació de dos miracles més.(1)

L'acte de canonització

La crònica (2) del 7 de maig de 1950 xifren en set mil pelegrins arribats a Roma des de l'Estat espanyol que se sumaven als quaranta-cinc mil italians i d'altres procedències. La cerimònia va durar gairebé quatre hores.

L'estètica de l'època presentava Pius XII accedint a la basílica vaticana damunt la

Targeta amb relíquia, commemorativa de la canonització de sant Antoni Maria Claret

cadira gestatòria sota palli. El papa saludava els presents, que l'aclamaven amb entusiasme, mentre es dirigia a l'altar. A la tribuna principal s'hi trobaven personalitats vinculats al règim franquista així com dotze cardenals i vuitanta-quatre bisbes i arquebisbes i representants dels ajuntaments de Barcelona i de Vic.(3) El ritual va començar a les 9 del matí amb el protocol corresponent. El papa, a petició del postulant de la canonització, va invocar l'Esperit Sant i va pronunciar la fórmula adequada:

EFEMÈRIDES 2025

“En honor de la santa i indivisible trinitat, per a l'exaltació de la fe catòlica i increment de la religió cristiana, amb l'autoritat de Nostre Senyor Jesucrist, dels benaurats apòstols Pere i Pau i amb la nostra, després de modern examen, d'haver implorat repetides vegades l'auxili diví i amb el semblar dels nostres venerables germans els cardenals de la santa església romana, els patriarques, arquebisbes i bisbes presents a la ciutat eterna, decretem i definim que el beat Antoni Maria Claret és sant i l'inscrivim al catàleg dels sants, ordenant que la seva memòria sigui celebrada amb pietosa devoció com la dels sants pontífexs i confessors a l'Església Universal el dia 23 d'octubre de cada any, en el nom del pare, del fill i de l'Esperit Sant. Amén”.

Seguidament Pius XII va llegir una homilia en la qual va destacar les virtuts del nou sant així com els l'cerimonial va acabar amb una missa presidida

pel mateix papa.

En aquesta missa, es va fer la tradicional ofrena, que va consistir en cinc ciris, dos pans, dues botes petites amb vi i aigua i tres gàbies amb dos coloms, dues tórtores i diversos ocells entre els quals hi havia canaris de Vic.

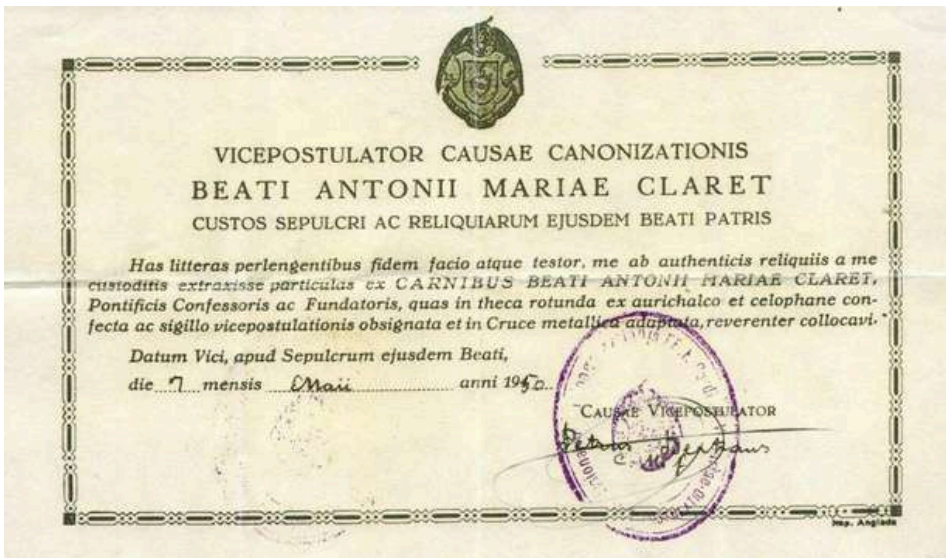
Finalment, el pontífex va seure, de nou, a la cadira gestatòria i es va allunyar tot fent un senyal de benedicció adreçat a la gentada reunida a la basílica.

Notes:

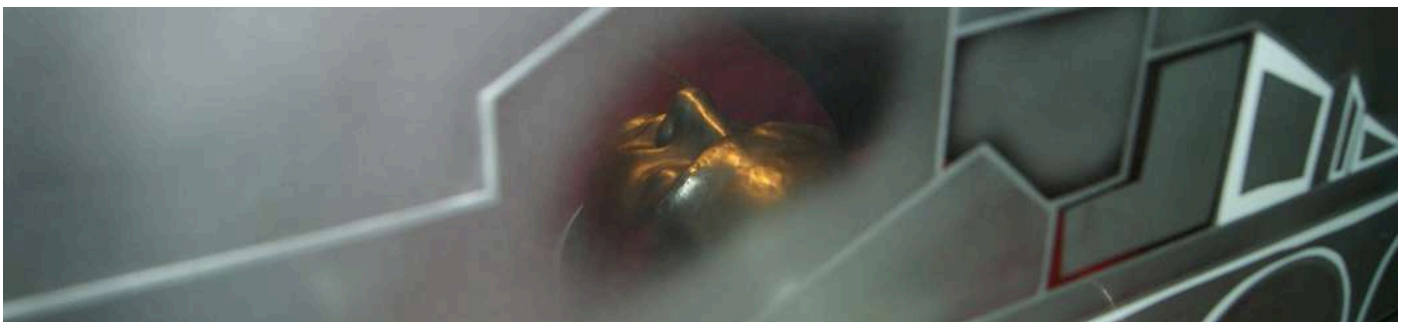
1 “Decreto sobre el ‘dubio’ de la canonización vicense del Beato Antonio María Claret”, *Boletín oficial eclesiástico del Obispado de Vich*, n. 2.397, 1 de maig de 1950, p. 215-217

2 *Boletín oficial eclesiástico del Obispado de Vich*, n. 2408, 15 de desembre de 1950, p. 570-574

3 “El Beato Padre Claret fué solemnemente canonizado el Domingo en Roma”, *La Vanguardia*, n. 26.101, 9 de maig de 1950, p. 3

Relíquia de sant Antoni Maria Claret, amb autèntica emesa el dia de la canonització

Reliquiae
Sanctorum

Passions devotes
de Joan Arimany
i Juventery

Crònica d'una exposició

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

CRÒNICA D'UNA EXPOSICIÓ

El Museu del Ter de Manlleu ha acollit, des del 17 de desembre de 2024 al 2 de març de 2025, l'exposició '*Reliquiae sanctorum: passions devotes de Joan Arimany i Juventeny*'. Aquesta mostra s'emmarcava en el programa *col·leccionant passions* que connecta equipaments museogràfics amb col·leccionistes de les més variades aficions. En aquest cas, l'objecte eren les relíquies dels sants recollides en prop de quinze anys per un servidor.

La inauguració va comptar amb la valuosa aportació de Francesca Español i el seu coneixement dels rituals celebrats al voltant dels sepulcres dels sants amb la conferència "Relíquies i rituals: l'objecte i el gest".

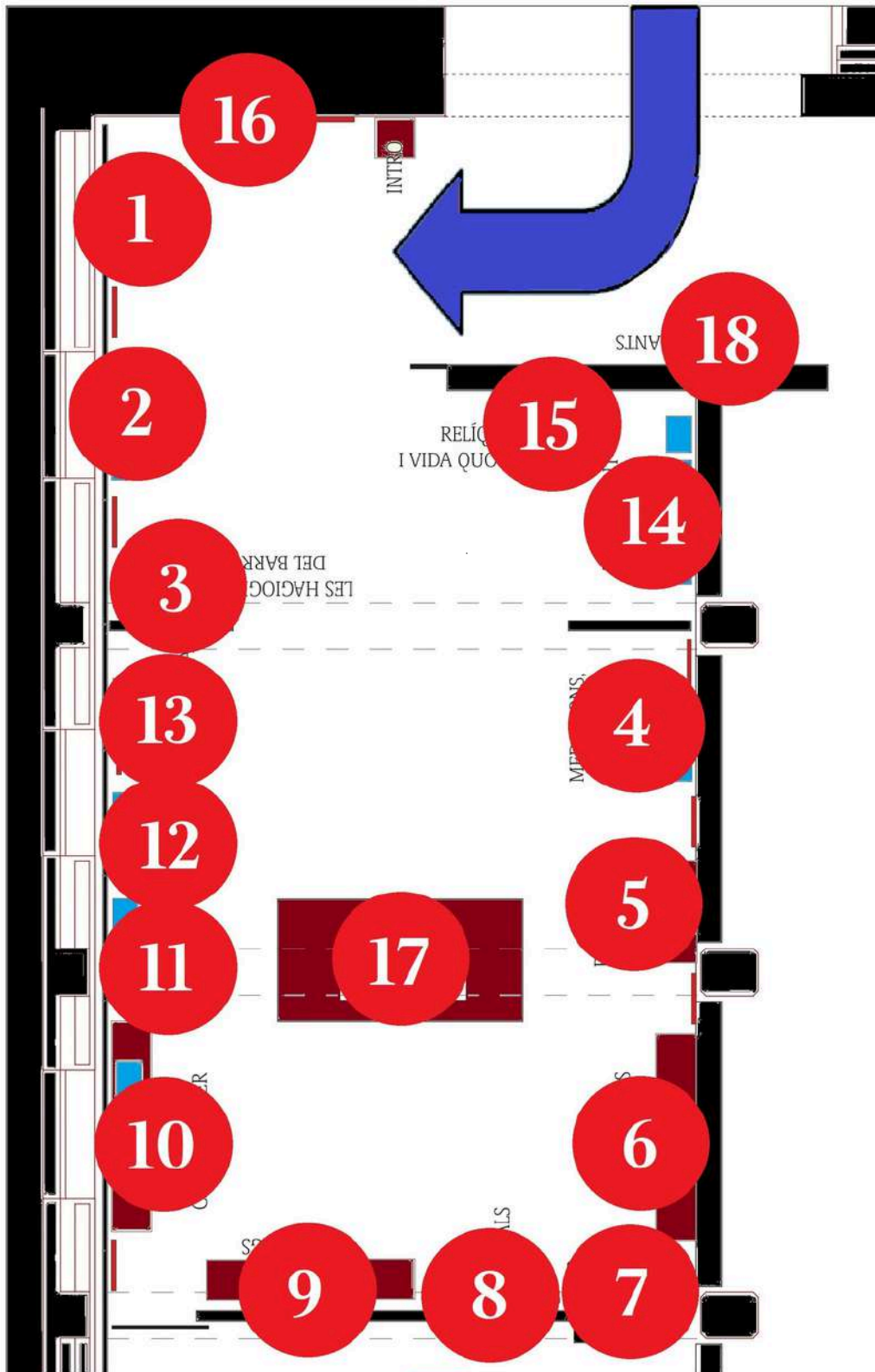

Presentació de l'exposició per Pere Casas, director del Museu del Ter (superior) i posterior conferència de Francesca Español (inferior). Fotos de Facund Pérez

CRÒNICA D'UNA EXPOSICIÓ

Distribució de
l'exposició segons
disseny de Carles
Fargas

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

CRÒNICA D'UNA EXPOSICIÓ

1 Introducció

Les relíquies de sants, en l'imaginari religiós, són la concreció física d'una idea que connecta l'espai terrenal amb el diví: la intermediació dels sants. Per als fidels, sempre ha estat més pràctic dirigir les oracions cap a un referent material que cap a un concepte intangible.

Els monestirs van concebre les relíquies com a elements d'atracció de pelegrins i de beneficis econòmics, ja des de l'edat mitjana. Les catedrals van reforçar l'autoritat sobre la seva jurisdicció territorial amb la possessió de cossos sants.

L'estudi de les relíquies de sants, en tant que objectes que han conformat la pròpia cultura i definit alguns aspectes de la societat catalana més enllà del concepte religiós, s'han convertit en símbols d'identitat comunitària, com ara grans manifestacions festives. Per aquesta raó, mereixen un estudi objectiu, analític i desapassionat.

La santedat

La tradició cristiana considera el concepte de santedat com l'estat ideal que pot assolir un fidel a la seva doctrina. Segons el cristianisme, l'essència de la santedat es troba en Déu des del seu origen, i quan va crear Adam i Eva a imatge seva, els va transferir aquesta condició. El pecat original va provocar-los la pèrdua d'aquesta qualitat.

Tot i això, amb l'arribada de Jesucrist es va oferir la possibilitat de redempció. Els seguidors de la seva doctrina serien potencialment sants, altra vegada, si vivien d'acord amb les virtuts de les seves ensenyances; en el cas de fer-ho amb excel·lència, es podia considerar que aquell cristià s'havia refet de la pèrdua de l'atribut.

Durant el primer mil·lenni, era la mateixa comunitat que havia conviscut amb el futur sant qui li atorgava aquesta fama, un cop difunt. A l'edat mitjana, la facultat de reconèixer sants es va concentrar en la figura del Papa de Roma, el qual seguia una acurada normativa i reglamentació. Aleshores, es posa en valor la seva capacitat per

CRÒNICA D'UNA EXPOSICIÓ

defensar la fe amb la vida, o per haver intercedit en les pregàries d'un creient. En aquest context, l'Església assumeix que es troben en estat de gràcia. Aleshores, són mostrats com a exemple a seguir pels bons cristians.

Venerables, beats i sants

El reconeixement d'un sant passa per diferents estadis. La condició de servent de Déu marca l'inici del procés, que comença amb una investigació de la seva vida com a bon fidel, el confirma com a venerable, i pot rebre devoció.

La mort en defensa de la fe, en martiri, es considera el grau màxim de virtut. L'Església pot declarar la beatificació del fidel, o bé esperar un miracle mitjançant la seva intercessió, per anunciar-lo com a beat. Aleshores, pot rebre veneració al bisbat on va néixer o viure, o bé a la seva congregació.

En qualsevol cas, per reconèixer la condició de sant o santa, cal que es consideri un nou miracle amb la seva intermediació, i després de canonitzar-lo, es pot venerar arreu del món.

Intercessors

Els sants, malgrat la creença popular, no fan miracles. La seva funció és fer d'intermediaris amb Déu que, en definitiva, és qui fa els prodigis.

Màrtirs

L'Església considera màrtirs els fidels que han estat víctimes de persecucions, guerres i assassinats, i han mort en defensa de la fe catòlica.

Confessors

Els bisbes o religiosos de congregacions considerats sants, que no han mort en martiri, reben el nom de confessors.

Verges

Les dones que havien dedicat la seva vida a la religió i eren considerades santes, si no han mort en martiri, reben la designació de verges.

Vídues

Fins fa unes dècades, les santes que havien estat casades eren anomenades vídues.

Llegendaris

Molts dels protagonistes que són recordats al santoral, especialment aquells que se situen a l'antiguitat, formen part dels relats imaginaris que pretenien mostrar, amb les seves vides, exemples de bons cristians.

Reconeixement

L'Església catòlica no fa sants sinó que els reconeix. Aquesta consideració confirma que aquells fidels havien viscut d'acord amb el model dels valors morals cristians.

CRÒNICA D'UNA EXPOSICIÓ

Patrons

Els patrons o intercessors preferents d'una població o col·lectiu són escollits pel poble i ratificats per l'Església. Com altres símbols de la comunitat, han passat a ser un element identitari.

Aclamació

La comunitat que havia conviscut amb el futur sant era la que proclamava la seva condició, fins al segle XIII.

Es considera que l'últim sant per aclamació popular a Catalunya va ser sant Bernat Calbó, bisbe de Vic entre 1233 i 1243, tot i que no va ser reconegut oficialment fins a l'any 1710.

Proclamació

L'atribució del reconeixement de sants passa a mans del Papa, bisbe de Roma i cap de l'Església catòlica, des dels segles X-XIII fins a l'actualitat.

Canonització

A finals del segle XVI, l'Església catòlica va establir tot un procediment per reconèixer els sants oficialment.

Beats

A l'edat mitjana, el concepte de beat era equivalent al de sant. En els darrers segles, és un títol intermedi en el procés de canonització que permet una veneració limitada.

Superherois

Fa segles, l'imaginari col·lectiu dels fidels atorgava capacitats sobrenaturals als sants i els considerava com uns superherois, propis de la cultura popular actual, de còmics o pel·lícules.

Fans

Els grups de devots s'han identificat, en el transcurs del segle, com a veritables seguidors de determinats sants, allò que avui s'anomenen *fans*. L'elecció podia sorgir per motius de veïnatge o per qualsevol altra causa.

Venerables

Aquest és el primer estadi en el camí cap a la canonització. Es tracta d'una situació inicial que en permet la invocació en moments de dificultat.

Servents de Déu

Després de les oportunes comprovacions, el fidel en procés de canonització rep el nom de servent de Déu. No es tracta de cap reconeixement, sinó d'una menció específica en aquest context.

Adorar

Segons l'Església catòlica, només es pot adorar Déu i la seva encarnació, que és Jesucrist.

Veneració

Acte de reverència que els fidels adrecen als sants i a allò que els representa, que s'anomena *dulia*. Tradicionalment, a la mare de Déu se li ofereix un grau més elevat i se la reconeix com *hiperdulia*.

Laics

Beats o sants que no havien professat com a religiosos.

CRÒNICA D'UNA EXPOSICIÓ

2 Les relíquies de sants

Les relíquies proporcionaven un referent visual i material que apropava els sants als fidels que els veneraven. La possessió de relíquies de sants era molt valorat des de l'edat mitjana. Aleshores, es qualificaven com a insignes o no insignes segons fossin d'una part identificables (o no) de les restes del sant; en molts casos, s'atribuïa la possessió dels cos d'un sant quan només se'n tenia una petita porció.

Actualment, les relíquies es classifiquen en quatre classes, segons la proximitat física i simbòlica al sant. Se solen identificar en llatí, ja sigui en els documents o en els petits bocins de pergamí que les descriuen, per la seva naturalesa i amb la preposició llatina ex (de..., provinent de...). Primera classe: Relíquies relacionades directament amb la vida de Jesús i les restes físiques dels cossos dels sants. Segona classe: Restes dels objectes que duia el sant com a elements del seu vestuari habitual, i els objectes que feia servir. Tercera classe: Objectes que han estat en contacte amb relíquies de primera classe. Solen ser peces de tela que ha tocat el cos del sant. Quarta classe i altres tipologies: Peces que han estat en contacte amb relíquies de segona classe. Hi ha altres classificacions, com ara les relacionades amb els escenaris de la vida del sant.

3 Les vides de sants escrites pel barroc

Entre els segles XVI i XIX es van escriure moltes vides de sants (hagiografies), a partir de relats que s'explicaven oralment. D'aquestes obres, en destaquen les que estaven dedicades a tradicions locals. Aquestes biografies, amb més o menys base científica, es van fer molt populars i van ajudar a divulgar una devoció popular que ha arribat fins a l'actualitat. L'efervescència religiosa i el desig de notorietat d'alguns autors va promoure la redacció d'algunes d'aquestes obres amb un excés d'imaginació. Aquest fet s'ha de tenir en compte a l'hora d'estudiar-les.

CRÒNICA D'UNA EXPOSICIÓ

4 Medallons i estoigs

Les principals personalitats que assisteixen als actes de beatificació o canonització poden ser obsequiades amb relíquies de diferent grau relacionades amb el nou beat o sant. També en poden rebre altres persones considerades mereixedores d'aquest present. En aquestes ocasions, dins un elegant estoig s'hi troba un medalló amb la relíquia i l'autèntica que en certifica la veritable procedència; ocasionalment, també s'hi pot trobar una medalla commemorativa de la celebració. Els medallons poden ser col·locats en reliquiars de majors dimensions, de diverses formes i de rica elaboració que, segons la seva estructura, es podran disposar en temples eclesiàstics per tal que els fidels els venerin. Antigament, els medallons podien dur-se penjats al coll amb cadenetes com a símbol d'estreta devoció.

5 Relíquies de butxaca

Les targetes i medalles amb relíquia es confeccionen quan es vol divulgar la devoció a una persona venerable, beata o santa, i promoure'n la invocació. L'edició o producció d'aquests formats més senzills forma part de l'interès, especialment de congregacions i institucions religioses, per dignificar-ne els fundadors o les figures destacades. La poca grandària d'aquestes peces només permet acollir petits bocins de roba, que seran les preuades relíquies. En els casos més especials o més antics, aquesta tela podria haver estat part del vestuari propi del sant. Generalment, però, es tracta de relíquies per contacte a una relíquia autèntica.

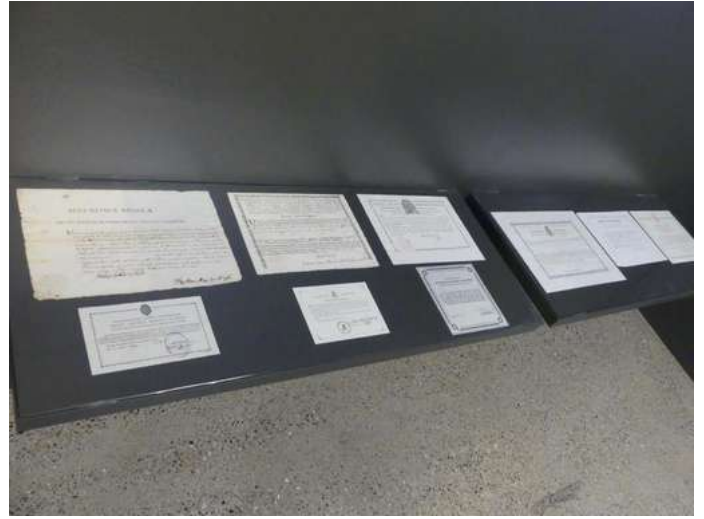
Les mides permeten dur-les a sobre i demanar la intercessió del titular en cas de dificultat. Sovint, aquest prec ha derivat en una superació de l'adversitat i s'ha incorporat en els processos de canonització com un miracle. La normativa eclesiàstica actual considera que, per tal que es reconegui algú beat, cal un miracle si no ha mort en defensa de la fe. En qualsevol cas, el miracle és imprescindible per al reconeixement de sant.

CRÒNICA D'UNA EXPOSICIÓ

6 Les autèntiques

La proliferació de relíquies de procedència dubtosa, des de l'edat mitjana, va aconsellar acompanyar-les amb un document que en fos el certificat d'autenticitat. El nom més escaient i adequat per a la seva funció és el d'autèntica. Al llarg dels segles ha tingut diferents formats, però amb uns elements característics. Les més antigues eren manuscrites, però modernament són impreses, amb un espai en blanc per la part del text que era variable, que generalment feia referència directa a les relíquies. El document sol anar signat per l'autoritat eclesiàstica competent i porta el seu segell. També es podia inscriure als marges la confirmació de les diferents revisions de les relíquies, que es feien durant les visites pastorals. Ocasionalment, també es deixava constància de l'autorització per a la veneració a les capelles privades de personatges concrets, sobretot si no eren eclesiàstics.

7 Els cotons i les relíquies per contacte

La divulgació popular de relíquies va tenir una àmplia difusió a través de les que es consideren de tercera classe o per contacte. En territori català han esdevingut molt preuats, des de fa segles, els cotons relacionats amb la veneració a determinades relíquies. L'origen podria tenir relació amb la devoció a sant Narcís, patró de Girona. Encara ara, per la festivitat del sant, celebrada el 29 d'octubre, es lliura als fidels el corresponent cotó de sant Narcís, només beneït.

La distribució de cotó també s'havia vinculat amb les restes de santa Sabina d'Olot i encara es fa amb les de sant Eudald de Ripoll; en aquest darrer cas, també es tracta de cotó beneït i aconsellat contra el mal d'orella. A Camprodon, s'ha mantingut la forma ritual de situar aquesta fibra en contacte amb el crani de sant Patllari conservat en el bust d'argent que acompanya l'arqueta gòtica; aquest cotó es renova cada any, dies abans de la Festa Major, per donar-lo als feligresos.

CRÒNICA D'UNA EXPOSICIÓ

A la basílica de Santa Maria de Manresa, l'any 1876, en una de les periòdiques inspeccions a les relíquies dels Cossos Sants, es van extreure uns bocins de cotó que cobrien les relíquies "de molt antic". Es van col·locar a l'interior d'unes ampolletes de vidre, amb les quals van obsequiar els feligresos.

8 Els rituals de veneració de relíquies

La devoció a les relíquies de sants pot tenir manifestacions diverses. La més habitual és la besada al reliquiari al final de la missa dedicada al patró o patrona. Aquest gest es va aparcar en molts llocs a partir de la pandèmia de la covid-19. Les processons, especialment en acció de rogatives, o l'extracció de relíquies per contacte, són d'altres formes de veneració que es fan amb major o menor freqüència.

9 Els goigs i altres documents

Els goigs són uns dels documents que millor expliquen la religiositat popular. Solen ser cançons de lloança a Jesucrist, la Mare de Déu -generalment sota una advocació concreta- i als sants, tot i que n'hi ha que estan dedicats directament a relíquies. La referència a les relíquies en els goigs es troben a la mateixa capçalera, fins i tot amb representació gràfica i, especialment, a les darreres estrofes s'insisteix en la significació que han tingut per als fidels d'aquell lloc. A les cerimònies per la festivitat del patró parroquial, el sacerdot en proclama les virtuts cristianes durant el sermó. Aleshores els feligresos, que temps enrere majoritàriament eren analfabets, interioritzaven el missatge del mossèn amb el procediment de repetir-lo tot cantant. Els llibres que contenien oracions diàries dirigides als sants s'anomenaven novenaris, octavaris o septenaris, segons el període de temps que duraven les pregàries. Moltes relíquies van desaparèixer en saquejos, especialment en conflictes bèl·lics, i sovint aquests documents són els únics testimonis escrits que s'hi refereixen.

CRÒNICA D'UNA EXPOSICIÓ

10 El tresor de ca l'Adroguer

La presència de relíquies també es troba fora dels edificis eclesiàstics. La família Sabater es va instal·lar a l'Esquirol a principis del segle XX i va obrir una adrogueria que li va donar nom, Ca l'Adroguer. Era una família molt religiosa i diversos membres van ser sacerdots. Durant la Guerra Civil (1936-1939), al primer pis de la casa es deien misses de forma clandestina.

Fa uns anys, van aparèixer unes relíquies de diversa tipologia mentre es desmuntava un moble. Sense poder assegurar-ne la procedència, les anotacions a les relíquies permeten suposar que es van obtenir en un pelegrinatge a Terra Santa, en una visita a la ciutat italiana d'Assís i, potser, a Roma. N'hi ha, també, d'adscripció catalana.

Les ampolles de vidre amb restes òssies, originalment devien ser per a ús farmacèutic. Joan Sabater exercia aquest ofici. A més, estan segellades amb un tap amb la següent inscripció: "LABORATORIO CENTRAL. TARRES - BARCELONA". És molt difícil, però, identificar de quins sants es tracta ja que hi ha diverses possibilitats.

11 Les relíquies de sant Pere Ermengol i els nens de la Guàrdia de Prats

A l'inici de la Guerra Civil, l'any 1936, un escamot de milicians va buidar l'església de la Guàrdia de Prats (Conca de Barberà) per cremar tot el contingut de caràcter religiós. Entre les peces més valuoses hi havia l'arqueta que conservava les relíquies de sant Pere Ermengol. Aquest frare mercedari era fill de la població, on també va morir a principis del segle XIV.

Encara es recorda que els soldats van fer una foguera davant del temple i hi van llençar el reliquiari que, en obrir-se, en va escampar les restes. Alguns dels ossos van caure lluny de les flames. Aquell mateix capvespre, un grup de nens que aquell any havien fet la primera comunió es van

CRÒNICA D'UNA EXPOSICIÓ

apropar a les brases que fumejaven i van recollir els fragments de les despulles sacres. Els van guardar amb l'acord de retornar-los a l'església quan acabés la guerra, com van fer. L'any 1970 es va estrenar l'urna actual, on es veneren les relíquies de sant Pere Ermengol, en un acte solemne amb la participació del cardenal Benjamín de Arriba Castro. En aquella celebració es va homenatjar els infants, aleshores adults. Se'ls va obsequiar amb una caixeta de plàstic on hi havia la bossa que havien utilitzat en fer la primera comunió i un fragment ossi de sant Pere, amb un certificat o autèntica signada pel mateix prelat.

12 Relíquies dels Sants Màrtirs de Vic, Llucià i Marcià

A l'edat mitjana, les vides d'alguns sants es van modificar o adaptar a altres territoris lluny dels seus llocs d'origen. Al Vic medieval es van apropiari de les biografies de sant Llucià i sant Marcià, documentades a Nicomèdia, ciutat de l'Àsia Menor, als primers segles del cristianisme. La tradició osonenca els va considerar fills de la ciutat vigatana en època de l'Imperi romà, practicants de la màgia negra; després de convertir-se al cristianisme, van patir martiri, cremats en una foguera. Les seves restes es van localitzar, segons la llegenda, al segle XI, a l'església de Sant Sadurní, rere el temple romà. Posteriorment, van ser considerats patrons i protectors especials de la ciutat.

El dubte de la pàtria vigatana de sant Llucià i sant Marcià es va exposar públicament des del segle XVIII. A les darreres dècades del segle XIX, van ser substituïts per sant Miquel dels Sants, personatge històric nascut a la capital osonenca.

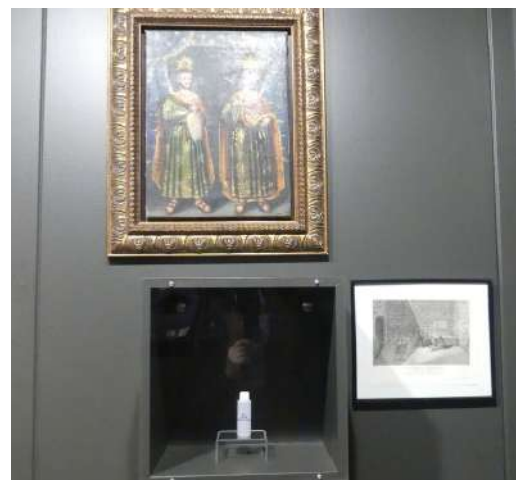
13 L'aigua prodigiosa

La vila d'Arles, al Vallespir, venera els sants Abdó i Senén -coneguts com sant Nin i sant Non- des de l'edat mitjana. Segons la llegenda, l'abat Arnulf traslladà les seves restes des de Roma fins a l'abadia

CRÒNICA D'UNA EXPOSICIÓ

pirinenca en ple segle X. Les va transportar dins unes botes d'aigua carregades en una mula per combatre unes bèsties anomenades simiots que aterrien la població. Aquest líquid va esdevenir miraculós per la vinculació amb els dos sants. Aquest relat es va associar amb un sepulcre paleocristià del qual, cada 30 de juliol (festa de sant Abdó i sant Senén), s'extreu aigua que es reparteix entre els fidels i pelegrins. L'origen d'aquest líquid és desconegut, ja que no hi ha cap conducte visible ni es veu cap contacte amb un possible dipòsit.

14 L'arrelament al territori

La gran majoria de temples cristians de Catalunya han venerat relíquies de sants durant la seva història. En època medieval, en la consagració dels edificis eclesiàstics, es feia el ritual de dipositar-ne al buit de l'altar o reconditori, amagades. En aquells moments les catedrals i els monestirs eren els principals propietaris de relíquies.

Després del Concili de Trento (1545-1563), es van redescobrir les catacumbes i antics cementiris cristians de les principals ciutats de l'Imperi romà, que van proporcionar moltes restes humanes atribuïdes a antics màrtirs. Moltes esglésies, i també oratoris particulars, van establir el culte als vestigis d'aquests sants. A vegades eren restes dels titulars de les capelles, però podien ser sants desconeguts fins aleshores. El protagonisme que van adquirir encara perdura en molts llocs, i permet resseguir les devocions i tradicions de la nostra geografia.

15 Relíquies i vida quotidiana

El nom de relíquia s'ha associat als elements que, des de la cultura popular, tenen poders miraculosos. La dificultat per accedir als centres eclesiàstics, la seva exclusivitat, els estrictes canals de distribució o, simplement, la distància geogràfica, van generalitzar uns succedanis que la devoció convertia en una mena d'objectes sacres.

Els ulls de santa Llúcia són unes petites peces lenticulars, en realitat restes d'animals marins que

CRÒNICA D'UNA EXPOSICIÓ

poden ser fossilitzats (*nummulits*). L'aplegador de la capella de Santa Llúcia de Taradell feia aquests singulars obsequis, juntament amb els goigs de la santa, en rebre les almoines. La forma que tenien les feia adequades per posar-les sobre els ulls tancats en cas de malalties oculars.

Les mides eren tires de roba de bona qualitat i acabats fets amb cura, que representaven la llargada d'imatges religioses de prestigi. La seva longitud podia correspondre a l'alçada de l'escultura, d'una part, o de la cintura. La mida de la Mare de Déu de Núria se situava sobre el ventre de les dones que tenien dificultats per parir.

Els perfils de sabates o peus atribuïts a sants, relíquies o imatges, també adquirien fama de proporcionar beneficis als seus posseïdors. El monestir de Santa Maria de Bellpuig de les Avellanès comptava amb una sabata que la tradició afirmava que havia portat la mateixa Mare de Déu, i d'aquesta peça se'n dibuixava el contorn i al seu interior s'indicaven les indulgències atorgades als devots que les tinguessin en veneració. Al santuari torellonenc de Rocaprevera es conservava una gravat del peu de la marededeu que era indicat per als caminants que havien de fer llargues distàncies.

16 Els exvots

L'obtenció de la intercessió dels sants en moments de dificultat se solia agrair mitjançant els exvots. La representació gràfica de la causa del patiment dels fidels o la reproducció, en cera, del membre del cos afectat per la malaltia, es lliurava al santuari on era representada la figura interpellada.

Aquest gest tancava el cercle del procés iniciat a partir de la necessitat dels fidels i suposava el reconeixement de la intercessió del sant o de la Mare de Déu en la seva corresponent i local advocació.

17 Rituals amb els sepulcres

Els sepulcres dels sants, especialment a l'edat mitjana, eren objecte de diferents rituals que es

CRÒNICA D'UNA EXPOSICIÓ

consideraven beneficiosos en cas de malaltia. Alguns ja es practicaven a l'antiguitat, fins i tot en religions precristianes.

La situació i la configuració d'aquestes sepultures afavorien que els devots s'hi apropessin per demanar la intercessió dels sants. L'estructura d'un sarcòfag sobre diverses columnes i a certa alçada permetia l'accés a l'espai inferior en una acció anomenada *incubatio*, per augmentar el benefici de la intercessió.

La modalitat de donar voltes a l'entorn del sepulcre era un altre mitjà per adquirir-ne la virtut i aconseguir la mediació del sant o santa. També era habitual l'existència de petites obertures, *fenestella*, a les cares de la tomba per tenir un accés visual i físic amb les restes, així com per introduir-hi retalls de roba o altres objectes i, d'aquesta manera, obtenir relíquies per contacte.

Visites guiades i conferència

L'exposició va comptar amb activitats complementàries: tres visites guiades i una conferència.

El 29 de desembre, 26 de gener i 2 de març es van programar les visites que tenien una durada aproximada d'una hora i que tenien la finalitat d'acompanyar els participants amb més dades i aspectes destacables del relat imprès al costat de les relíquies.

El conferència, el 16 de febrer, portava per títol "Les relíquies dels sants de proximitat". Es va celebrar a l'Auditori Roca del mateix Museu del Ter i també permetia visitar l'exposició. La xerrada va procurar donar valor a aquelles relíquies que, territorialment, són més properes tot destacant la seva riquesa simbòlica.

Miscel·lània de documentació eclesiàstica sobre les reliquies de sants

GENERAL

(3)

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

(Documents sencers o fragments)

Any 1917

CODI DE DRET CANÒNIC

Can. 253.

§1. La Congregació de Ritus Sagrats té el dret de veure i decidir totes aquelles coses que afecten de prop els ritus i cerimònies sagrades de l'Església llatina, però no les que es refereixen més àmpliament als ritus sagrats, com ara els drets de preferència i altres coses d'aquella tipus, que es tracten ja sigui en l'ordre judicial o en la línia disciplinària.

§2. És el seu deure, doncs, sobretot, vetllar perquè els sagrats ritus i cerimònies s'observin amb diligència en la celebració del sagrat, en l'administració dels sacraments, en el pagament dels oficis divins i, finalment, en tot allò que pertany al culte a l'Església llatina; concedir les dispenses oportunes; atorgar insígnies i privilegis d'honor, tant personals com temporals, com locals i perpetus, que pertanyen a ritus o cerimònies sagrades, i vetllar perquè no s'enfilin en aquests abusos.

§3. Finalment, fa tot allò relacionat amb la beatificació i canonització dels Servents de Déu o amb les sagrades relíquies de qualsevol manera.

Can. 1198.

§1. Tant la taula inamovible de l'altar com la roca sagrada consisteixen en una sola pedra natural, sencera i sense trencar.

§2. En un altar immòbil, la tauleta o taula de pedra s'ha d'estendre a tot l'altar, i encaixar amb el tronc; i el tronc ha de ser de pedra, o almenys els costats o columnes sobre els quals es sosté la taula han de ser de pedra.

§3. La roca sagrada ha de ser prou gran per contenir almenys la Forma i la major part del calze. §4. Tant a l'altar immòbil com a la roca sagrada, segons les normes de les lleis litúrgiques, hi hauria d'haver un sepulcre que contingués les relíquies dels Sants, tancat amb una pedra.

Can. 1200.

§1. Un altar immoble perd la seva consagració si el plafó o taula es separa del bloc, encara que sigui per un moment; en aquest cas l'Ordinari pot permetre que el sacerdot completi de nou la consagració de l'altar amb un ritu i una fórmula més breus.

§2. Tant l'altar immoble com la roca sagrada perden la seva consagració. 2º Si es treuen les relíquies, o bé es trenca o es treu la tapa del sepulcre, llevat del cas que el mateix Bisbe o el seu delegat tregui la tapa per reforçar-la o per reparar-la o substituir-la, o per visitar les restes.

§3. Una lleugera ruptura de la tapa no porta a la profanació i qualsevol capellà pot arreglar l'esquerda amb ciment.

§4. La profanació de l'església no comporta la profanació dels altars, siguin immobles o mobles; i viceversa.

Can. 1255.

§1. A la Santíssima Trinitat, a cada una de les mateixes Persones, Crist Senyor, fins i tot sota les espècies sacramentals, es deu el culte de la Latria; el culte a la Santíssima Mare de Déu; als altres que regnen amb Crist al cel

§2. Així mateix, a les relíquies i imatges sagrades, la veneració i el culte es deuen en relació a la persona a qui es refereixen les relíquies i les imatges.

Can. 1276.

És bo i útil invocar els Servidors de Déu, regnant juntament amb Crist, suplicant, i venerar les seves relíquies i imatges; però sobretot, que tots els fidels persegueixin amb devoció filial la Santíssima Mare de Déu.

Can. 1281.

§1. Les relíquies importants o imatges valuoses, així com altres relíquies o imatges que s'honorin en una determinada església amb la gran veneració del

poble, no poden ser alienades per la força o traslladades definitivament a una altra església sense el permís de la Seu Apostòlica. §2. Les relíquies insignificants dels sants o beats són el cos, el cap, el braç, l'avantbraç, el cor, la llengua, la mà, la cama o aquella part del cos en què va patir el màrtir, sempre que sigui sencera i no petita.

Can. 1282.

§1. Les relíquies insignificants de sants o beats no es poden consagrar en cases particulars o oratoris, sense l'autorització expressa de l'Ordinari del lloc.

§2. Les relíquies insignificants poden ser guardades amb el degut honor fins i tot a les cases particulars i portades piadosament pels fidels.

Can. 1283.

§1. Només aquelles relíquies poden ser honrats amb culte públic a les esglésies, encara que exemptes, que són confirmades com a genuïnes pel document autèntic d'algun cardenal S. R. E., o d'un Ordinari local, o d'un altre eclesiàstic al qual se li ha concedit la capacitat d'autenticar-se per indult apostòlic.

§2. El vicari general no va poder, sense una ordre especial, emetre relíquies autèntiques.

Can. 1285.

§1. Les relíquies sagrades, els documents de l'autenticitat de les quals hagin estat destruïts per disturbis civils o per qualsevol altre accident, no poden ser exposades a la veneració pública, llevat que el precedeixi el judici de l'Ordinari del lloc, però no del vicari general sense mandat especial.

§2. Tanmateix, les relíquies antigues s'han de conservar en la veneració en què han estat fins ara, llevat que en algun cas concret s'acrediti per certes proves que són falses o suposicions.

Can. 1287.

§1. Les restes, quan estiguin al descobert, s'han de tancar i tancar en caixes o caixes.

§2. Les relíquies de la Santíssima Creu mai s'han de presentar en el mateix cas que les relíquies dels Sants per a la veneració pública, sinó que han de tenir el seu propi estoig a part.

§3. Les relíquies dels beats, sense dispensa especial, no es poden portar en processons, ni exposar-se a les esglésies, llevat que el seu ofici i missa siguin celebrats amb permís de la Seu Apostòlica.

Can. 1288.

Les relíquies de la Santíssima Creu, que el bisbe pot portar en la seva creu pectoral, són lliurades a l'església catedral, pel mateix difunt, per a ser transmeses al bisbe successor; i si el difunt va presidir diverses diòcesis, la diòcesi de l'església catedral en el territori de la qual va morir el darrer dia, o, si va morir fora de la diòcesi de la qual va sortir per última vegada.

Can. 1289.

§1. Està malament vendre relíquies sagrades; per tant, l'Ordinari del lloc, els vicaris estrangers, els rectors o altres que tinguin cura de les ànimes, han de procurar que les sagrades relíquies, especialment de la Santíssima Creu, no siguin enverinades, especialment amb motiu de l'herència o l'alienació. d'un munt de mercaderies, ni haurien de passar a mans de no catòlics.

§2. Els rectors de les esglésies, i els altres a qui mira, vetllaran amb diligència que les sagrades relíquies no siguin profanades de cap manera, ni siguin destruïdes per la negligència dels homes, ni siguin menys degudament guardades.

Can. 2326.

Qui fabriqui relíquies falses, o a sabent-ho les ven, distribueix o exposa a la veneració pública dels fidels, incorre automàticament en l'excomunió reservada per l'Ordinari.

Any 1908

Pius X, en la constitució apostòlica Sapiienti consilio que va afectar la Cúria romana de forma general que també va influir a l'organització encomanada de vetllar per les relíquies i establia els mecanismes que havia anunciat a la seva encíclica.

Any 1907

Pius X, el 8 de setembre de 1907, va emetre la carta encíclica *Pascendi* amb el contingut "Sobre les doctrines dels modernistes" en la qual es preocupava per l'actitud amb què es prenen les relíquies en algunes ocasions

54. [...] No descuiden aquells llibres en què es tracta d'algunes tradicions locals pietoses o relíquies sagrades; ni permetin que aquestes qüestions es tractin als diaris o revistes destinats al foment de la pietat, ni amb paraules que facin olor de menyspreu o escarni, ni amb sentència definitiva; principalment, si, com sol passar, les coses que s'afirmen no surten dels límits de la probabilitat o rauen en opinions preconcebudes.

55. Sobre les sagrades relíquies, observeu el

següent: Si els bisbes, a qui únicament competeix aquesta facultat, sabessin de cert que alguna relíquia és suposada, retirin-la del culte dels fidels. Si les autèntiques d'alguna relíquia haguessin vençut o desaparegut, ja per les revolucions civils, ja per qualsevol altre cas fortuït, no es proposi a la veneració pública sinó després d'haver estat convenientment reconeguda pel bisbe. L'argument de la prescripció o de la presumpció fundada només valdrà quan el culte tingui la recomanació de l'antiguitat, d'acord amb allò decretat el 1896 per la Sagrada Congregació d'Indulgències i Sagrades Relíquies, segons el següent: "Les relíquies antigues s'han de conservar a la veneració que han tingut fins ara, tret que, en algun cas particular, hi hagi argument cert de ser falses o suposades"..

Any 1563

Concili de Trento

25a sessió

LA INVOCACIÓ, VENERACIÓ I RELÍQUIES DELS SANTS, I DE LES SAGRADES IMATGES

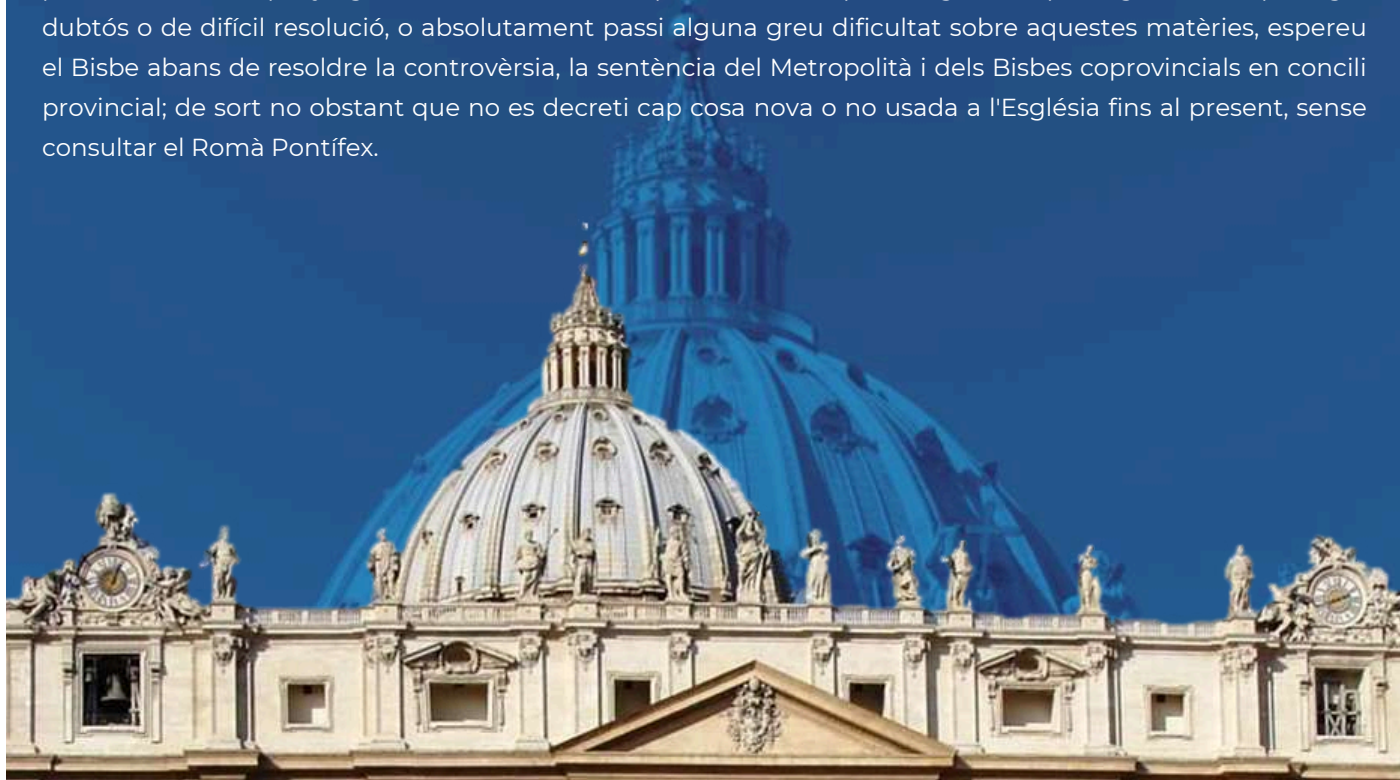
Mana el sant Concili a tots els Bisbes, i altres persones que tenen el càrrec i obligació d'ensenyar, que instrueixin amb exactitud els fidels davant de totes coses, sobre la intercessió i invocació dels sants, honor de les relíquies, i ús legítim de les imatges, segons el costum de l'Església Catòlica i Apostòlica, dels sants Pares, i els decrets dels sagrats concilis; ensenyant-los que els sants que regnen juntament amb Crist, preguen a Déu pels homes; que és bo i útil invocar-los humilment, i recórrer a les seves oracions, intercessió, i auxili per assolir de Déu els beneficis per Jesucrist el seu fill, nostre Senyor, que és només el nostre redemptor i salvador; i que pensen impiament els qui neguen que cal invocar els sants que gaudeixen al cel d'eterna felicitat; o els que afirmen que els sants no preguen pels homes; o que és idolatria invocar-los, perquè preguen per nosaltres, fins i tot per cadascun en particular; o que repugna la paraula de Déu, i s'oposa a l'honor de Jesucrist, únic mediador entre Déu i els homes; o que és neciesa suplicar verbalment o mentalment als que regnen al cel.

Instrueixin també els fidels en què han de venerar els sants cossos dels sants màrtirs, i d'altres que viuen amb Crist, que van ser membres vius del mateix Crist, i temples de l'Esperit Sant, per qui han de ressuscitar la vida eterna per ser glorificats, i pels quals Déu concedeix molts beneficis als homes; de manera que han de ser absolutament condemnats, com antigament els va condemnar, i ara també els condemna l'Església, els qui afirmen que no s'han d'honar ni venerar les relíquies dels sants; o que és en va l'adoració que reben aquests i altres monuments sagrats dels fidels; i que són inútils les freqüents visites a les capelles dedicades als sants per tal d'assolir-ne l'auxili. [...]

Ensenyin amb cura els Bisbes que per mitjà de les històries de la nostra redempció, expressades en pintures i altres còpies, s'instrueix i confirma el poble recordant-li els articles de la fe, i fer-lo reflexionar contínuament en ells: a més que es treu molt fruit de totes les sagrades imatges, no només perquè recorden al poble els beneficis i els donen els us, i els miracles que Déu ha obrat per ells, per tal que donin gràcies a Déu per ells, i arreglin la seva vida i costums als exemples dels mateixos sants; així com perquè s'excitin a adorar, i estimar Déu, i practicar la pietat. I si algú ensenyés, o sentís el contrari a aquests decrets, sigui excomunicat. Però si s'haguessin introduït alguns abusos en aquestes santes i saludables pràctiques, desitja ardentment el sant Concili que s'exterminin totalment; de manera que no es col·loquin imatges algunes de falsos dogmes, ni que donin ocasió als rudes de perillous errors. I si esdevingués que s'expressin i figurin en alguna ocasió històries i narracions de la sagrada Escriptura, perquè aquestes són convenientes a la instrucció de l'ignorant poble; ensenyeu al poble que això no és copiar la divinitat, com si fos possible que es veiés aquesta amb ulls corporals, o pogués expressar-se amb colors o figures. Desterreu absolutament tota superstició en la invocació dels sants, en la veneració de les relíquies, i en el sagrat ús de les imatges; fugiu-vos tot guany sòrdid; eviti's en fi tota poca traça; de manera que no es pintin ni adornin les imatges amb bellesa escandalosa; ni abusin tampoc els homes de les festes dels sants, ni de la visita de les relíquies, per tenir àpats, ni embriagueses: com si el luxe i lascívia fos el culte amb què hagin de celebrar els dies de festa en honor dels sants. Finalment posin els Bisbes tanta cura i diligència en aquest punt, que res no es vegi desordenat, o posat fora del seu lloc, i tumultuàriament, res profà i res deshonest; doncs és tan pròpia de la casa de Déu la santedat. I perquè es compleixin amb més exactitud aquestes determinacions, estableix el sant Concili que ningú no sigui lícit posar, ni procurar es posi cap imatge inusual i nova en cap lloc, ni església, encara que sigui de qualsevol manera exempta, a no tenir l'aprovació del Bisbe. Tampoc no s'han d'admetre nous miracles, ni adoptar noves relíquies, a no reconèixer-les i aprovar-les el mateix Bisbe. I aquest després que se certifiqui en algun punt pertanyent a elles, consulteu alguns teòlegs i altres persones pietoses, i faci el que jutgi convenir a la veritat i pietat. En cas que s'hagi d'extirpar algun abús, que sigui dubtós o de difícil resolució, o absolutament passi alguna greu dificultat sobre aquestes matèries, espereu el Bisbe abans de resoldre la controvèrsia, la sentència del Metropolità i dels Bisbes coprovincials en concili provincial; de sort no obstant que no es decreti cap cosa nova o no usada a l'Església fins al present, sense consultar el Romà Pontífex.

RELÍQUIES SÓN NOTÍCIA

Diari de Girona

«Soc banyolina i no havia vist mai l'arqueta»

L'Església de Sant Esteve porta tancada al públic des del 1980. Ara, 45 anys després, ha tornat a reobrir les portes, juntament amb el claustre del monestir, que és la primera vegada que es pot visitar

La sala on està exposada l'arqueta, el primer dia d'accés lliure. / PERE DURAN/NORD MEDIA

Ariadna González

Banyoles 01 FEB 2025 17:18

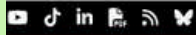

Després de 45 anys, el **monestir de Sant Esteve** ha obert les portes al públic. Durant la primera **jornada de visita lliure** el moviment en el recinte ha estat constant. Alguns dels visitants van hi han anat expressament, d'altres, s'ho han trobat per casualitat; però en tots els casos han quedat meravellats amb el que es consideren les **dues joies del monestir: l'arqueta de Sant Martirià i el retaule gòtic de la Mare de Déu de l'Escala.**

La novetat és el lliure accés del públic, abans es feien visites guiades i algunes activitats que permetien veure el monestir i les seves relíquies, però els assistents coincideixen en el fet que és molt millor així per la **llibertat** que suposa, sobretot, per a les persones que només estan de

RELÍQUIES SÓN NOTÍCIA

col·laboreu ▾

seccions

temes

territoris

✦ Jubileu 2025 ✦ Mil·lenari Montserrat ✦ Podcasts ✦ WhatsApp ✦ Donatius

Cervera torna a recordar el 'Santíssim Misteri'

Catalunya Religió Dt. 11/02/2025

Fotografia: Bisbat de Solsona.

Fotografia: Bisbat de Solsona.

Cervera ha celebrat amb gran participació la seva Festa Major del Santíssim Misteri, una tradició que es manté viva segles després del fet miraculós del 1540, quan en la partició d'un fragment de la Vera Creu van brollar gotes de sang. Els actes van començar el 27 de gener amb la novena de preparació, que es va allargar fins al 4 de febrer, i van culminar amb les celebracions del 5, 6 i 7 de febrer.

La vigília de la festa, el 5 de febrer, l'església de Santa Maria va acollir la interpretació de les Completes, un oratori compost pels mestres de capella Joan Pont i Salvador Vidal l'any 1845. Aquesta peça, que combina música, tradició i devoció, continua emocionant intèrprets i públic gairebé dos segles després de la seva creació. L'església, plena a vessar amb unes 1.200 persones, va oferir un ambient solemne i acollidor per a un dels moments més emblemàtics de la festivitat.

L'acte va comptar amb la presència de diverses autoritats, entre elles el Paer en Cap de Cervera, **Jan Pomés**, i la seva corporació municipal, així com l'alcalde de Barcelona, **Jaume Collboni**. També hi van participar el bisbe de Lleida, **Salvador Giménez**; el rector de Cervera, **Abel Trulls**; el vicari general del bisbat de Solsona, **Marc Majà**; la comunitat de frares Mercedaris de Sant Ramon, i diversos capellans de la comarca i d'altres indrets. Representants de diferents municipis, com el Tarrós i Mataró, també s'hi van sumar.

RELÍQUIES SÓN NOTÍCIA

La Catedral de Barcelona exhibirà per primera vegada la mitra restaurada de Sant Oleguer

Catedral de Barcelona Dc. 28/02/2025

Fotografia: Catedral de Barcelona.

La catedral de Barcelona exhibirà per primera vegada al públic barceloní la mitra restaurada de Sant Oleguer (1060-1137), bisbe de Barcelona i arquebisbe de Tarragona, el pròxim dijous 6 de març, de 9.30 a 10.00, de 10.30 a 11.00, d'11.30 a 12.00 i de 12.30 a 17.45, amb motiu de la festivitat de Sant Oleguer.

La mitra, un capell litúrgic utilitzat pels bisbes en algunes celebracions, es podrà veure a la capella del Santíssim i de Sant Oleguer de la catedral de Barcelona. En concret, estarà en una vitrina al costat d'on es troba el cos incorrupte, el cambril de Sant Oleguer, un espai que només es pot visitar el dia de la seva festivitat.

Aquesta és una de les peces tèxtils més antigues conservades a la Catedral, i és considerada una relíquia per haver estat en contacte amb el cos difunt del Sant. La restauració es va dur a terme el 2022 per poder formar part d'una exposició sobre la cultura normanda a la ciutat alemanya de Mannheim, al Reiss-Engelhorn-Museum.

Un treball minuciós de restauració

El Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya (CREMC), del Departament de Cultura, va ser l'encarregat de dur a terme l'anàlisi i l'estudi de les mostres, així com les tasques de recuperació de la peça, que presentava greus problemes de conservació a causa de la fragilitat dels materials i el pas del temps. Durant el procés de restauració, es va aplicar un tractament de microaspiració per eliminar la brutícia acumulada i es van eliminar elements superficials adherits. També es va netejar de manera minuciosa els diferents elements que componen la mitra i es van corregir les deformacions que presentava. Finalment, es va procedir a la consolidació, reintegració i protecció de tota la peça.

En un principi es desconeixia la data de procedència de la mitra, però gràcies a un estudi realitzat pel Centre d'Arqueometria de Mannheim, amb mostres facilitades per la Catedral, es va poder determinar que la peça incloïa teixits dels segles XII i XIV. Això suggereix que la mitra va ser confeccionada reutilitzant materials de diferents èpoques, una pràctica habitual a l'Edat Mitjana.

Revista del Baix Empordà

El tema

Els reliquiaris de Palamós: entre la devoció i l'art

Gabriel Martín Roig (Historiador i especialista en patrimoni)

RELÍQUIES SÓN NOTÍCIA

 CATALUNYA RELIGIÓ

“Sant Fèlix ens fa descobrir una faceta múltiple de la societat vilafranquina”

Pau M. Duran

Dr. 11/03/2025

Fotografia: Maria Rosa Ferre, sota llicència CC Reconeixem

Fotografia: Maria Rosa Ferre, sota llicència CC Reconeixem-Compartir Igual 2.0 Genèrica

Enguany, Vilafranca està de celebració, i és perquè fa 325 anys arribaven des de Roma les relíquies de Sant Fèlix, el patró de la ciutat. Per commemorar aquesta efemèride amb el rigor i la sensibilitat que mereix, a començaments de 2024 es va constituir una comissió organitzadora formada per persones amb trajectòries diverses i una estreta vinculació amb la vida cultural i social de la vila. Aquest grup integra antics membres de l'administració de la Festa Major, historiadors i estudiosos de Sant Fèlix, representants de les Parròquies de Vilafranca i professionals del Servei de Cultura de l'Ajuntament, configurant així un teixit humà ric en experiència i coneixement. L'objectiu és fer d'aquest aniversari una celebració memorable, que retorni a la ciutadania la importància històrica i espiritual d'aquest esdeveniment, configurada al voltant de *l'Any Sant Fèlix*.

En el marc d'aquesta celebració, parlem amb **Antoni Ribas**, autor de l'opuscle *Sant Fèlix in Calepodio, Màrtir Romà, Copatró de Vilafranca del Penedès*, una obra que convida a redescobrir la petjada del màrtir romà en la devoció i la tradició vilafranquina.

• Què és l'Any Sant Fèlix? Què es commemora?

L'Any Sant Fèlix a Vilafranca commemora els 325 anys de l'arribada, des de Roma, de les relíquies de Sant Fèlix, un màrtir romà dels segles III-IV. L'11 de setembre de 1700, la vila va rebre l'urna amb els ossos d'aquest sant, enviada des de Roma pel degà del Tribunal de la Rota, monsenyor Josep Molines. Molines era un sacerdot destacat de la diòcesi de Barcelona, destinat al Tribunal de la Rota, i alhora ardiaca del Penedès. Va atendre la insistent petició de Vilafranca de tenir un "cos sant", una expressió del barroc eclesiàstic que feia referència a un esquelet complet o a una part significativa d'un sant màrtir. Aquest tipus de relíquia no era menor, fet que explica la dificultat d'obtenir-la i l'alegria que va generar la seva arribada. Quan Vilafranca va rebre la carta de Molines des de Roma notificant la concessió de la relíquia, el rector va ordenar tocar les campanes. Aquest any es commemora aquest fet històric amb més d'una vintena d'activitats repartides al llarg de l'any, amb un clar objectiu pedagògic i la voluntat d'arribar a tota la població.

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

EL MIRALL

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA
a mitjans de comunicació i xarxes socials

Monestir de la Vall d'Hebron

L'associació ▾ El monestir ▾ Podcast

Associació d'Amics del Monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

El Lignum crucis del monestir a la revista "Reliquiae Sanctorum in Catalonia"

Exemplar de la revista "Reliquiae Sanctorum in Catalonia" publicada el desembre de 2024 on hi ha referència al *Lignum crucis* (o fusta de la vera creu) del monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que es troba actualment a l'església parroquial de Sant Joan d'Horta.

Les referències al *Lignum crucis* les trobareu a les pàgines 10 i 11 de la revista

PROPER NÚMERO: 29 DE JUNY DE 2025

Relíquies i festes majors

La relíquia de santa Cristina a Lloret de Mar

L'arqueta de sant Cugat a la capella d'en Marcús de Barcelona

Relíquies a la basílica barcelonina dels sants Just i Pastor

Santes Justa i Rufina, relíquies sevillanes a Prats de Molló

... i molt més.

CENTRE D'INTERPRETACIÓ
**RELIQUIAE
SANCTORUM
IN CATALONIA**

SUBSCRIPCIÓ GRATUÏTA A:
SUBSCRIPCIÓ REVISTA

Voleu descarregar números anteriors?

**DIRECCIÓ I REDACCIÓ: JOAN ARIMANY I JUVENTENY,
AMB LA COL·LABORACIÓ DE JORDI LLABRÉS I SANS**

© 2025 Centre d'Interpretació *Reliquiae Sanctorum in Catalonia*

AGRAÏMENTS:

GREMI D'ANTICS REVENEDORS DE BARCELONA, MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA, MUSEU DEL TER DE MANLLEU, MANEL CALLAO, ALBERT DOMÈNECH, ALBERTO GARCÍA, CARLES GARCÍA, FACUND PÉREZ, VÍCTOR RODRÍGUEZ I NORA VELA